

Lacjalkan Leimo

N:o 7-8 2018 7€

**Vienan vihreän
luonnon lumo**

SISÄLTÖ

Aila-Liisa Laurila: Vienan Karjalan kesäinen luonto yllättää: kaikki ei ole aivan samalla tavalla kuin Suomen puolella.	104
Aila-Liisa Laurila: Hannu Raitio ihastui Solovetskin kasvitieteelliseen puutarhaan, joka tarjoaa hyvän kasvualustan puille ja kukille.	108
Pekka Vaara: Viena sata vuotta sitten -sarjan viides osa kertoo, miten karjalaiset nousivat heimosotureita vastaan.	110
Pekka Vaara: Millainen mies oli Grigori Lesojev eli Riiko Lesonen, josta tuli irlantilaisen eversti Woodsin tärkein kumppani?	112
Sirpa Mänty: Vienankarjalan kielen ja kulttuurin kurssilla puhuttiin leivästä ja käytiin valokuvaamassa eläviä karhuja.	114
Pekka Pamilo: Kyykkää on kuluneena kesänä saatu pelata kuuman auringon alla, ja akateeminen kyykkä piristää lajia.	117
Kirjoittajaryhmä: Yliopisto-opiskelijoiden kenttätökurssi tutki tänä kesänä Tverin Karjalassa puhuttavia murteita.	118
Ol'ga Ogneva: Venäjän kauneimpien kylien joukkoon valitun Kinnermäen nimellä on monta versiota, mutta mistä ne tulevat?	120
Tuonilmaisiiin: Karjalan kielen sanakirjan laatija Raija Koponen ja tverinkarjalainen runoilija Stanislav Tarasov ovat poissa.	124
Laukunkantajat: Eeva-Kaisa Linna ja Natalja Antonova pitivät karjalan kielen pajaa Kouvolassa ja keskustelivat karjalan kielestä.	131

Karjalan Heimo

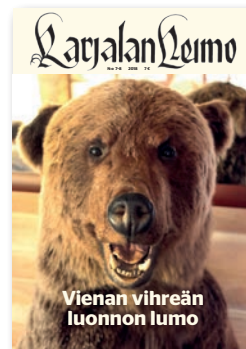
Karjalan Sivistysseura ry:n
jäsenlehti ja äänenkannattaja

– Kieltä ja kulttuuria vuodesta 1906 –

Seura perustettiin vuonna 1906 nimellä Wienan Karjalaisten Liitto. Vuonna 1917 seuran nimeksi tuli Karjalan Sivistysseura ry. Seuran tarkoituksena on itä- ja rajakarjalaisen kielen ja kulttuurin vaaliminen sekä sivistystyön tekeminen. Seura pyrkii ylläpitämään karjalaista perinnettä ja heimohenkeä sekä lujittamaan karjalaista itsetuntoa.

Karjalan Sivistysseura ry:n jäseneksi pääsee jokainen hyvämaineinen kansalainen. Jäsenmaksuun sisältyy *Karjalan Heimo* -lehti. Tervetuloa jäseneksi, lehden tilaajaksi ja lukijaksi sekä karjalais-kalevalaisen kulttuurin harrastajaksi.

Lisätietoja seuran toiminnasta www.karjalansivistysseura.fi

Kannen kuva:

Karjalan luonnon tunnuseläin karhu on kuvattu Vienan Kemissä tänä kesänä.

Kuvaaja:

Aila-Liisa Laurila

Tarjota juttua lehteen

Karjalan Heimon aikataulua vuonna 2018

Lehden numero	Aineisto toimitukseen	Lehti painoon	Lukijoilla (viikko)
9–10	30.09.	10.10.	44
11–12	25.11.	04.12.	51

paatoimittaja@karjalanheimo.fi

Karjalan Heimio

Vuonna 1906 ilmestyi lehden ensimmäinen näyttenumero nimellä Karjalaisten Pakinoita

Toimitus

Päätoimittaja Aila-Liisa Laurila
0400 755 907
paatoimittaja@karjalanheimio.fi
Lapinkaari 20 B 23, 33 180 Tampere
www.karjalanheimio.fi

Ulkoasu

Marita Salonen
Pilkku-Tuotanto Oy, Tampere

Ilmestyminen

Lehti ilmestyy 6 kertaa vuodessa, kaksoisnumeroina, 99. vuosikerta.

Ilmoitushinnat

Takakansi 490 €, sisäkannet II ja III 450 €, 1/1 s. 430 €, 1/2 s. 300 €, 1/3 s. 235 €, 1/4 s. 185 €, 1/6 s. 140 €, 1/8 s. 115 €

Ilmoitusten toimitusosoite

paatoimittaja@karjalanheimio.fi

Lehden tilaaminen ja osoitteenmuutokset

Karjalan Sivistysseura ry
Luotsikatu 9 D, 00160 Helsinki
Puhelin: 050 5055 531
toimisto@karjalansivistysseura.fi
www.karjalansivistysseura.fi
Toimisto palvelee ti-to klo 10-15, heinäkuussa suljettu.

Tilaushinta/jäsenmaksu

Lehden tilaushinta on 40 € / vuosi.
Yhdistyksen jäsenmaksu on 32 €, opiskelijajäsenet 15 € ja lehti sisältyy jäsenetuna jäsenmaksuun.

Pankkiyhteys

Danske Bank
IBAN: FI92 8000 1500 0617 19
BIC/SWIFT: DABAFIHH

Julkaisija

Karjalan Sivistysseura ry
Julkaisutoimikunnan puheenjohtaja
Senni Timonen
www.karjalansivistysseura.fi

Painopaikka

Libris Oy

Oikeudet muutoksiin pidätetään.

ISSN 0449-8828

Helsingissä 10. elokuuta 2018

Kielten vuosi tulossa

Ennätysmäinen hellekesä lähenee vähitellen loppuaan ja pian sen hiostava kuumuus on enää vain kaukainen muisto. Nestehukka nousi yhdeksi kauden suosituimmista sanoista. Ihmiset yrittivät kehitellä niksejä toisensa perään viilentääkseen oloaan. Hankittiin tuulettimia, juotiin kivennäisvesiä, käärrettiin kylmänkosteita pyyhkeitä oman kehon ja lemmikkieläinten ympärille ja pulahdeltiin uimaan tai piipahdeltiin viileään suihkuun aina, kun suinkin mahdollista.

Osalle kuumuus aiheutti jopa hengenvaaran, toisille menetyksiä viljelytoiminnassa ja joillekin suurta nautintoa, kun kerrankin sai nauttia pitkän aikaa huikeasta etelän lämmöstä. Huippuhelteissä elvytys on tärkeää, koska ilmastolle emme mahda mitään. Se lämpenee ja ihmiseltä vaaditaan sopeutumista. Ihminen onkin varsin sopeutuvainen olento. Luonto kieltämättä karsii, mutta vahvimmat säilyvät ja kehittyvät.

Millaista nestehukkaa karjalan kieli kärsii? Tällainen kysymys nousi mieleen kesän hikiä pyyhkiessä. Onko yleinen kulttuuri-ilmastotila niin raaka, ettei se anna pienen kielen pysyä hengissä? Millaista nesteytystä se kaipaa? Suurten kielten paineet ovat kovat. Venäjä vahvistaa otettaan Karjalan tasavallassa ja englantia koko maailmassa. Suomessa karjala elää pienissä piireissä. Olen kuitenkin sitä mieltä, että ison yhteisen kielen lisäksi on mahdollista pitää elossa paljon pieniä kieliä ja niihin liittyviä kulttuureja. Tämä ei ole joko-tai-kysymys vaan sekä-että-ratkaisu. Olen tavannut nuoria ihmisiä, jotka osaavat viittä tai seitsemää kieltä. Kaikki eivät tuohon ehkä kykene, mutta uskon, että monet. Mitä enemmän kieliä opiskelee, sitä helpompi niitä on oppia lisää.

Tänä kesänä on jälleen pidetty useita kielikursseja ja opetustoiminta jatkuu monin paikoin myös syksyn tullen. Karjalan kieli on saanut hyviä vahvistusruiskeita ja elpyy ehkä hitaasti, mutta varmasti. Konsteja on monia, mutta tärkeää on saada lisää lapsia opetuksen piiriin. Sillä tavoin kielen olemassaolo on turvattu pitkäksi aikaa tulevaisuuteen. Sillä ei ole suurta väliä, mitä murretta opetetaan ja opitaan.

Pääasia on, että eri murteiden puhujat hyväksyvät toinen toisensa ja eri kielimuodot. Ymmärtäminen ei ole ongelma, ainoastaan sen ymmärtäminen, että on erilaisia tapoja sanoa jokin sana tai ilmaisu.

YK eli Yhdistyneet kansakunnat

on nimennyt ensi vuoden kansainväliseksi alkuperäiskielten vuodeksi. Tavoitteena on tukea ja edistää maailman alkuperäiskansojen kielten kehitystä. YK:n jäsenmaat, Venäjä mukaan lukien, ovat kannattaneet tätä aloitetta.

Olen tavannut hiljattain myös ihmisiä, joiden asenne karjalan kielen säilymiseen ei ole kovin positiivinen. Emme saa antaa epäilyille sijaa vaan jatkamme työtä, jotta oma karjalamme säilyy ja kehittyy. Tänä vuonna, ensi vuonna ja aina.

AILA-LIISA LAURILA
Päätoimittaja

Vienan villi luonto - tuttu, mutta erilainen

Kasvillisuus ei tunne valtakuntien rajoja, ja siksi Vienan Karjalan luonto on aika paljon samanlaista kuin Suomen puolella Kainuussa tai Koillismaalla. Eron kahden maan välillä huomaa kuitenkin selvästi. Jotakin on toisin. Vienan luonnon lumo yllättää.

Kun Suomesta saavutaan Karjalan tasavaltaan Vartiuksen raja-aseman kautta, avautuvat kulkijan silmiin heti alkutaipaleella valtavat Kostamuksen vuoriteollisuuskombinaatin kuonakasat. Tienvarren jätevesialtaassa törröttävät kuolleet puut kuin mustuneet luurangot, ja harmaina hohtavat kivilohkarekasat näyttävät jatkuvan kilometrikaupalla paljaan taivaan alla.

Kun näkee Viananmeren kesäisen tyynenä, mielikin rauhoittuu auto-maattisesti. Ääretön sinisyys hivelee silmää.

Isot tukkirekat mennä rymistelevät pitkän Vuokkiniemeen, Vuonniseen ja Uhtualle johtavaa tietä, joka ei juuri muulta näytäkään kuin surkealta metsäautoväylältä. Keskikesän kuivuuden aikaan ilmoilla leijuvat paksut pölypilvet, jotka värjäävät puiden lehdet ja neulaset ruskeanharmaan töhnäänsä.

Tukkirekat noutavat loputtomat kuormansa jostakin, mutta matkailijan silmiin ei näy ainakaan samanlaisia avohakkuuraiskioita, jollaisiin Suomessa on viime aikoina totuttu. Sellaisia on kuitenkin hakattu myös Karjalassa, muun muassa Kostamuksen luonnonpuiston läheisyydessä kaupungin eteläisellä puolella.

Kostamuksen valtiollinen luonnonpuisto perustettiin vuonna 1983, ja se on kooltaan 47 500 hehtaaria. Alue on enimmäk-

seen vanhaa mäntymetsää ja soita, joiden keskellä aaltoilee autiorantainen Kivijärvi. Luonnonpuisto on tiukasti suojeltu. Tavallisella retkeilijällä ei sinne ole mitään asiaa yksinään ilman virallista opasta, eikä siellä tietenkään saa metsästää eikä kalastaa.

Suojelulla on saatu tuloksiakin aikaan. Kostamuksen eteläpuolen vanhoissa mäntymetsissä kasvaa esimerkiksi Suomessa ja Venäjän Karjalassa erittäin uhanalaista kalkkikäppää (*Antrodia crassa*) sekä raidan- ja kalliokeuhkojäkälää (*Lobaria scrobiculata*) ja pursukääppää (*Amylocystis lapponica*).

Suojelusta huolimatta Kostamuksen seudun luontoa käy sääliksi. Karjalan Pelletti Oy:n avolouhoksista kaivettavan malmin laatu on varsin heikko, mutta silti työ

jatkuu. Onhan tuo teollisuuslaitos Kostamusta ja sen ympäristöä pystyssä pitävä voima. Vastakkain ovat luonnon ja elinkeinoelämän tarpeet.

Huonekalujätti Ikealle puuta toimittanut Sweedwood Karelia lopetti puunhakkuut vuonna 2014, ja tilalle tuli suomalaisomisteinen yritys Pin Arctic tytäryhtiönsä Karelian Wood Companyn kautta vuoden 2015 alussa. Alueella toimii muitakin metsätalousyrityksiä.

Jo Tollonjoen uusitun sillan tienoilla Kostamuksen alueen järkyttävän näyn voi onneksi jättää taakseen ja unohtaa ainakin paluumatkaan asti. Tie on edelleen kelvoton, mutta puiden oksissa alkaa roikkua naavaa. Naavaahan on totuttu pitämään

merkkinä siitä, että ilma on puhdasta. Se ei saasteissa viihdy.

Vuokkiniemen vaiheilla avautuvat tielle ensimmäiset peltosarat. Kasvillisuus on lähinnä kituvaa heinää, mutta sitä riittää niitettäväksikin. Neuvostoliiton aikaan Vuokkiniemessä oli iso kolhoosi ja navetta täynnä karjaa. Nyt suuri karja on poissa ja navetta rapistunut hylättynä. Joku on kuitenkin yhä kiinnostunut heinästä ja korjaa sitä.

Vienan Karjalan ensimmäiset asukkaat olivat metsäsaamelaisia. He saapuivat alueelle aiemmin levinneiden metsäpeurojen perässä noin 7 000 vuotta sitten. **Denis Kuzmin** kertoo väitöskirjassaan *Vienan Karjalan asutushistoria nimistön valossa* (2014), että 1600-luvulta eteenpäin alueelle alkoi levitä yhä enemmän asutusta lännestä ja lounaasta, etenkin Suomen savolaisalueilta.

Uudisasukkaiden mukana Vianaan levisi kaskiviljely, joka muokkasi maisemaa rajusti. Kylien ympäristöistä tuli avaria ja puuttomia, koska maata kaskettiin niin laajalle kuin pystyttiin. Vain suot ja kalliot rajasivat kaskeamista. Viljelytapa jatkui Vienassa 1800-luvulle asti, mutta maisema säilyi puuttomana vielä kaskeamisen loppumisen jälkeenkin.

Puuta hakattiin ahkerasti vielä 1900-luvun alussa. Polttopuuta tarvittiin tupien lämmittämiseen ja kunnon hirsii talojen rakentamiseen. Lampaat popsivat lehtipuu-kerppuja ja rouskuttivat nurmesta ravintoa itselleen. Sekä männyille että koivuille ja haavoille riitti käyttöä.

Talveksi karjalle kerättiin heinää metsistä ja jokivarsien luonnonniityiltä. Heinäkuormat kulkivat usein venekyydillä vesiä myöten. Tulvaniityt olivat tuottavia heinämaita, sillä metsäpaloista niihin huuhtoutui runsaasti ravinteita.

Nykyisin peltoaukeat pehkoistuvat ja metsä valtaa lisää alaa. Puut kasvavat välillä tiheästi vierivieressä, toisissaan kiinni. Metsä ottaa omakseen myös 1960-luvulla perspektiivittöminä autoioitetut syrjäkylät. Kollektiiviviljelyn aikaan niissä saatettiin käydä vielä kesäisin korjaamassa heinää, mutta nyt ne on ainakin viljelymielessä lähes kokonaan unohdettu.

Vienalainen maisema on paikoin karua hiekkakangasta, paikoin märkää suota, mutta välillä kalliokin kohoaa melko korkealle. Järven välke kuuluu kiinteästi niin Vuokkiniemen, Vuonnisen, Venehjärven

Vesi, suot ja metsä ovat tyypillistä vienan-karjalaista luontomaisemaa, pääväreinä ovat sininen ja vihreä.

Metsät ovat hoitamattomia, mutta eivät suinkaan koskemattomia. Ihmisen jäljet näkyvät monella tavalla, kun maisemaa osaa katsoa oikein.

Naava ei kasva saasteisessa ilmassa, mutta vienalaisessa maisemassa se viihtyy.

kuin Uhtuan ja Haikolankin kuvaan. Kuitijärvistä on tullut myös kalanviljelyaltaiden mekka, mistä moni on huolissaan. Kalapojat-firma tarjoaa työtä, mutta kuinka käy vesien laadun?

Karjalan tasavalta on maailman soistuneimpia alueita, jonka pinta-alasta lähes kolmannes on suota.

Soistuneisuus on suurimmillaan Vienanmeren rannikolla, missä jopa 80 prosenttia maasta on suota. Turvetta ei juuri

nosteta samaan tapaan kuin Suomessa.

Alueella oli soiden ojituskampanja vuosina 1965–1985, johon haettiin mallia Suomesta, mutta ojitusalat jäivät melko suppeiksi. Vain noin 20 prosenttia eli 650 000 hehtaaria soista on ojitettu. Suurin osa ojituksista katsotaan epäonnistuneiksi.

Karjalan soilta on löydetty noin 300 putkilokasvi- ja 133 sammallajia, joista osa vieläpä erittäin harvinaisia. Karjalan soilla kohtaavat mereiset ja mantereiset kas-

Kostamuksen vuoriteollisuuskombinaatin kuonakasat pysäyttävät katseen ja pakottavat ajattelemaan luonnon sietokykyä.

Tollonjoen silta on uusittu hiljattain, mutta tie Kostamuksesta Vuokkiniemeen ja Uhtualle on kuoppainen ja pölyävä kuin mikä tahansa metsäautotie.

vilajit. Esimerkiksi Vienan Kemistä sata kilometriä länteen sijaitsevilla aapasoilla turvekerroksen paksuus voi olla noin 3,5 metriä. Pintaa peittävät ruskosammalrimmet ja karut rahkamättäät.

Soiden erikoisia putkilokasveja ovat esimerkiksi karhunruoho (Tofieldia pusilla), suovalkku (Hammarbya paludosa), punakämmekä (Dactyloshiza incarnata) ja rimpivihvilä (Juncus stygius). Kelopuut

ovat yksi suoluonnon ominaispiirre. Niitä on tuotu rakennustarpeiksi Suomeenkin, mutta tuonti on vaikeutunut. Suomen omat kelot ovat hävinneet tehometsätalouden ja ökyrakentamisen myötä.

Kelon kehitys alkaa ison männyn kuollessa pystyyn. Sitä ennen puu on saattanut kasvaa jopa 300–500 vuotta. Kelot voivat pysyä pystyssä hyvin pitkäänkin. Esimerkiksi Kalevalan kansallispuiston alueella on todettu puun kuolemasta kuluneen kes-

kimäärin 81 vuotta. Kaksi vanhinta keloä on todettu olleen pystyssä vielä 257 ja 234 vuotta puun kuoleman jälkeen.

Kun mänty kuolee, siihen käyvät kiinni kuoriaiset ja tikat, jotka perkaavat siitä itselleen hyödylliset osat, kuten kaarnan. Kun kuoren alla oleva nila on syöty, kuori irtoaa ja putoaa pois. Myös sienet vievät osansa, mutta runkopuu säilyy yleensä lahoamattomana. Kelot saavat vähitellen hopeanharmaan, veistosmaisen muotonsa.

Paanajärven kansallispuisto kohosi kuuluisaksi luontokohteeksi jo vuonna 1892, kun **Akseli Gallén-Kallela** vietti siellä kesän maisemia maalaten. Paanajärven kansallispuistoon voi yksittäinen vaeltajakin mennä omin päin, mutta lupa on ostettava ensin opastuskeskuksesta Pääjärveltä. Kansallispuisto perustettiin vuonna 1992. Pinta-ala on 103 000 hehtaaria. Tunnetuimpia paikkoja ovat Ruskeakallio (60 m pystyjrkkä kallioseinä) ja Mäntykoski.

Yli 23 kilometrin mittainen vuono sijaitsee syvässä kanjonissa. Seudulla kasvaa kymmeniä uhanalaisia kasveja ja peräti 35 nisäkäslajia. Kansallispuistossa elävät muun muassa karhu, ahma, susi, ilves, hirvi, kettu, metsäpeura, näätä, naali ja niitä pienemmät nisäkkäät. Lintuja on bongattu 146 lajia, kuten muuttohaukka, kotka, merikotka, lapinpöllö, huuhkaja, kiljuhanhi ja laulujoutsen.

Lintuja, nisäkkäitä ja jopa suurpetoja on runsaasti muuallakin Vienan Karjalan saloilla, vaikka matkailija pääsee niitä vain harvoin näkemään. Enemmänkin tutuiksi tulevat verenhimoiset hyttyset ja paarmat, jotka löytävät uhrinsa nopeasti mistä vain.

Uhtualainen opettaja **Nina Aleksejeva** kertoo tänä vuonna toukokuussa tekemästään sykähdyttävästä automatkasta Uhtualta Vienan Kemiin. Taivalta tehtiin iltahämärissä ja silmiin osuivat hirvi, vielä valkoinen jänis ja emokarhu poikasineen.

– Pysähdyimme katsomaan karhuperhettä. Näimme, kuinka emo ajoi poikasensa puuhun ja nousi itse kahdelle jalalle. Näytti, että se lähtee tulemaan autoamme kohti. Mieheni Kolja huusi ratissa olleelle tyttärellemme, että aja, aja nopeasti, hän kertoo.

AILA-LIISA LAURILA

Teksti ja kuvat

Pääasiallisena tietolähteenä käytetty teosta Viena vieköön, toim. Anni Vanhatalo, Pekka Niemelä, Timo Kuuluvainen ja Harri Vasander, Helsinki 2017.

Ammattilaisen elämys Solovetskin puutarhassa

Ensimmäisen kerran Vienan Karjalaan tutustui tänä kesänä filosofian tohtori **Hannu Raitio**, Metsäntutkimuslaitoksen (Metsäla) pitkäaikainen johtaja ja Luonnonvarakeskuksen (Luke) perustamistyön jälkeen eläköitynyt ylijohdaja, joka osallistui Uhtua-seuran kesämatkalle Uhtualle ja Solovetskiin. Venäjällä hän on vierailut aiemmin lukuisia kertoja. *Karjalan Heimo* -kyseli hänen vaikutelmiaan ja kokemustaan vienalaisesta luonnosta.

Raitio kertoo ennen matkaa ajatelleensa, että Vienan Karjalan luonto on koskematonta ja luonnontilaista. Hänen ajatuksensa pohjautui paljolti siihen, mitä hän oli nähnyt Suomen puolella Kuusamossa ja Kuhmossa. Tietoa oli myös Paanajärven maisemasta. Samoin soiden runsaus oli tiedossa, mutta jotain odottamatonta tuli vastaan.

– En odottanut, että luonto on ihan näin rikasta ja monipuolista, hän sanoo.

Vinaan matkattuaan hän yllättyi eniten siitä, miten paljon ihmisen vaikutus näkyy sinänsä villissä ja harvaan asutussa maisemassa. Metsä voi olla hoitamaton, mutta ei koskematonta.

– Erityisen yllättävää oli, miten älytön Kostamuksen kaivosteollisuuden vaikutus on luontoon, mutta tarkkailin muitakin ihmisen kädenjälkiä. Metsistä näkee, että osa on vanhaa ja osa uutta. Niitä on siis jonkin verran hyödynnetty, mutta esimerkiksi suot ovat luonnontilaisia.

– Vesistöissä ihmisen kädenjälki näkyy niin, että niitä on säännöstelty ja padottu, vaikka sitä ei heti huomaa. Esimerkiksi Kuittijärviä on haavoitettu ja kulttuurista tuhattu. Sen huomaa, kun katsoo **I. K. Inhan** valokuvia ja vertaa maisemia nykyaikaan.

Vienan Karjalan metsistä Hannu Raitio huomasi ensimmäiseksi, etteivät ne ole hoidettuja metsiä samalla tavalla kuin Suomessa. Karjalan metsät ovat hänen mukaansa hyödynnettyjä, mutta eivät hoidettuja.

– Vanhoja metsiä pitäisi säilyttää enemmän. Katson metsiä nykyään enemmän matkailunäkökulmasta kuin metsäalan ammattilaisena. Siinä mielessä Vienan Karjalan luonto on aivan uniikkia. Kun puuta myydään sieltä Suomeen, paljonko pai-

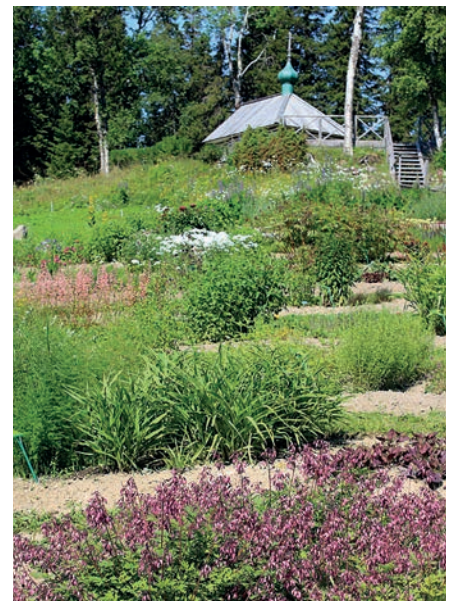

Helsinkiläis-parkanolainen Hannu Raitio (oik.) ihastui viehättävään Solovetskin kasvitieteelliseen puutarhaan. Raitio ja Kari Kemppinen mittailevat komeaa lehtikuusikujaa.

Akileija kukkii kauniisti Solovetskin kasvitieteellisessä puutarhassa.

Solovetskin kasvitieteellistä puutarhaa olivat 1920–1930-luvulla hoitamassa myös vangit. Nykyisin puutarhassa on noin 2000 kasvia. Edessä kesäpikkusydämiä ja taustalla Aleksandrovskajan tšasouna vuodelta 1854.

kallinen väestö hyötyy siitä? En osaa sanoa, hän pohtii.

Raitio korostaa, että luonnonvarojen käyttöä olisi tarkasteltava paljon pidemmällä perspektiivillä kuin yleensä tehdään.

– Ajattelen Suomen järviä ja ennen kaikkea turvetuotantoa. Kannattaisi katsoa asioita tulevaisuuden perspektiivillä. Voi tulla aivan uusia luonnonvarojen käyttömuotoja, joita emme vielä edes tiedä. Nyt pitäisi miettiä todella kriittisesti esi-

merkiksi turvetuotantoa. Joskus 20 vuoden päästä voidaan huomata, että hitto, tehtiin niin väärin!

Raitio miettii, miten luonnonvarojen resurssit pitäisi käyttää niin, että niitä ei tuhottaisi, vaan saataisiin säilymään. Hän uskoo, että turismilla olisi hyvät mahdollisuuden kehittyä Vienan Karjalassa, jos kulkureitit eli tiestö saataisiin kuntoon. Toisaalta on varottava, ettei mennä yli äyräiden ja luonnon sietokyvyn.

Kasvitieteellisen puutarhan merkittävin rakennus on arkkimandriitan talo, joka toimi vankileirikaudella johtajien päämajana. Sen ympärillä kasvaa ruusuja, heisipensaita ja erilaisia lehtipuita, mutta taustalla myös suuria kuusia.

Solovetskin saaren luonnon omaleimaisuus tekee siitä Vienanmeren helmen. Sen maaperä ja mikroilmasto tarjoavat hyvän kasvualustan puille ja kasveille.

– On surullista, että niin paljon vanhaa kulttuuria on jo tärvelty ja se tärveltyy edelleen. Kulttuuritaustaa ei nähdä resurssina. Kalevala on Vienan Karjalan kulttuurikainos ja pitää pohtia tarkkaan, miten tuota aarretta hyödynnetään.

Solovetskin saareen Hannu Raitio ihastui ikihyviksi. Sen Kreml on upea, mutta enemmänkin Raitio viehättyi saaren kasvitieteellisestä puutarhasta. Vanhojen istu-

tusten lisäksi puutarhassa voi nähdä uusia hyöty- ja koristekasvialueita.

– Hieno paikka! Taidan ruveta munkiksi ja mennä sinne puutarhaa hoitamaan, hän vitsailee.

Solovetskin saarella vieraita pidetään ensisijaisesti pyhiinvaeltajina, mutta yhteisö joutunee entistä enemmän antamaan periksi nykyaikaisen turismin vaatimuksille. Luostari kirkkoineen ja munkkeineen toki kiinnostavat, mutta moni matkustaa

saarelle myös etsimään jälkiä synkästä Neuvostoliiton vankileirijajasta. Raitio ihastui luontoon.

– Kasvitieteellisen puutarhan erikoisuuteen vaikuttavat saaren mikroilmasto ja maaperä. On jännää, että tuollainen puisto on kyetty luomaan suojaiseen kohtaan saarta. Paikka näyttää suorastaan rehevältä, vaikka ollaan melko pohjoisessa.

Raitio kertoo harrastaneensa puutarhanhoitoa koko ikänsä. Myös hänen äitinsä oli ahkera puutarhailhminen. Hän muistaa yhä myös sen tietyn koulupäivän neljännellä luokalla, jolloin biologia ponnahti hänen arvoasteikossaan ykköseksi ja kasvitiede jäi kakkoseksi. Biologiksi hän opiskeli Oulun yliopistossa ja perehtyi myös kasvitieteeseen.

Nykyisin Raitiolla on asunto Helsingissä, mutta hän on eläkkeelle jäätyään ryhtynyt pyörittämään pientä matkailu- ja majoitusyritystä vanhassa kotikunnassaan Parkanossa. Hän on alkanut suhtautua luontoon toisin kuin aiemmassa virkaroolissaan. Hän sanoo omien kokemustensa avanneen silmiä. Mielessä on viime aikoina pyörinyt esimerkiksi geoparkin perustaminen Parkanoon. Visit Parkano-yhdistyksen puheenjohtajana hän haluaa tuottaa luontoa ja rauhaa.

AILA-LIISA LAURILA

VIENA SATA VUOTTA SITTEN, OSA 5

Karjalaiset nousevat heimosotureita vastaan ja löytävät liittolaisia

Edellisessä osassa kerroimme, miten eversti **Malm** heimosotureineen kohtasi epäilevän ja pelokkaan kansan maaliskuun 1918 lopulla Vuokkiniemessä ja Uhtualla. Kesän edetessä epäily muuttui aktiiviseksi vastarinnaksi ja karjalaiset perustivat Muurmannin radan varteen oman sotajoukkonsa ja löysivät liittolaisen valkoisia suomalaisia vastaan.

Vienan kylissä oli kevättalvella 1918 vallankumoushenkisiä nuoria miehiä, jotka olivat tsaarin armeijassa palvellessaan omaksuneet ajatuksen pienten kansojen itsenäisyyden oikeudesta. He eivät pitäneet suomalaisia vapauttajinaan, ja Saksa oli heille luonnollinen vihollinen maailmansodan rintamilta. Jo ennen kuin Malm'n joukko ylitti rajan, he olivat levittäneet sanaa suomalaisten olevan yhdessä saksalaisten kanssa tulossa Karjalaa ryöstämään. Suomalaisten tultua kyliin lähtivät ensimmäiset karjalaismiehet Muurmannin radalle ja liittyivät siellä perustettuihin punakaarteihin. Osa miehistä jäi kyliin puhumaan suomalaisia vastaan ja houkuttelemaan epäroivia miehiä mukaan aseelliseen vastarintaan.

Vienanmeren rannalle Kemiin kerääntyi alkukesän aikana satoihin noussut joukko suomalaisia vastustavia karjalaisia. Näiden karjalaismiesten poliittisesta ajattelusta on vaikea saada selkeää käsitystä. Heitä yhdisti haave Venäjän vallankumouksen myötä syntyvästä autonomisesta Karjalasta, joka voisi ratkaista karjalaisille tärkeät asiat, kuten maiden jakamisen talonpojille, kansansivistyksen ja talouden kehittämisen sekä itsehallinnon. Värväytyneiden joukossa oli erilaisten punaisten aatesävyn innostamia miehiä, bolševikkeja, menševikkejä ja sosialistivallankumouksellisia. ”Karjala karjalaisille” oli tämän joukon omaksuma iskulause.

Myös Muurmannin radalla työssä ol-

leita vanhempia miehiä liittyi karjalaisen joukko-osastoon. Joitakin houkutteli mukaan poliittinen aate, joitakin Karjalan vapauttaminen valkosuomalaisista tunkeutujista, monille riitti motiiviksi lupaus leivästä, majoituksesta ja uusista vaatteista. Mukana oli jonkin verran myös Suomen sisällissodassa punaisella puolella taistelleita karjalaisia, jotka siirtyivät tappion jälkeen Pietarin kautta Karjalaan.

Karjalaisten joukkoyksikön pohjana oli Enkijärvellä Kemin pohjoispuolella helmikuussa 1918 perustettu rautatieläisten punakaarti. Keväällä kaartissa oli jo 400–500 miestä, joista suuri osa oli läntisen Vienan – Vuokkiniemen, Kontokin ja Latvajärven karjalaisia.

Kaartin komentajaksi valittiin Kivijärveltä kotoisin ollut **Grigori Lesojev** eli **Riiko Lesonen** ja hänen apulaisikseen kontokilaiset **Santeri Petrov** ja **Nikolai Rugojev** sekä vuokkiniemeläiset **Dorofej Vasarajev** ja **Ivan Lipkin**. Punakaartista muodostettiin joukko-osasto, jonka nimeksi annettiin Karjalan Otrjadi (Pervij Karelskoij Otrjad). Osaston liittouduttua englantilaisten kanssa he kutsuivat sitä nimellä Karjalan rykmentti (Karelian Regiment); myös Karjalan legioona nimeä käytettiin.

Karjalan otrjadin syntyhistoriasta ja Grigori Lesojevin osuudesta siihen on olemassa eri lähteissä hieman erilaisia versioita. Selvää kuitenkin on, että viimeistään kesäkuun alkupuolella oli Kemissä järjestäytyneenä monisatapäinen karjalaisten joukko-osasto, joka pyrki värväämään lisää miehiä Vienan kylistä ja hankkimaan tarvittavaa varustusta paikallisilta bolševikkijohtoisilta neuvostoilta ja punakaarteilta.

Näiltä ei kuitenkaan liennyt elintarvikkeita, vaatteita eikä aseita karjalaisille. Jännitystä aiheutti luultavasti myös bolševikkijohtoisien neuvostojen ja karjalaisten erilainen käsitys Karjalan tulevasta ase-

masta. Linjaristiriidat ja bolševikkien kyvyttömyys karjalaisten aseistamiseen ajoivat karjalaiset etsimään liittolaisia muualta kuin venäläisistä punakaarteista.

Karjalaisten tarpeeseen löytää liittolaisia tarjoutui ratkaisu Murmanskissa maihin nousseista ja Muurmannin rataa pitkin Vienan meren rannikolle edenneistä brittijoukoista. Ensimmäiset neuvottelut otrjadilaisten ja brittiupseerien välillä käytiin Kemissä 20. kesäkuuta.

Tieto karjalaisten halukkuudesta yhteistyöhön kulki brittiupseerin mukana Murmankiin kenraali **Poolelle**, joka sähkötti asiasta sotaministeriöön Lontooseen. Poolen selostuksen mukaan Vuokkiniemen alueen karjalaisten valtuuskunta, joka edusti 300 miestä, oli esittänyt liittoutuneiden upseereille anomuksen saada aseita ja viikon koulutuksen, jonka jälkeen he lähtisivät valkoisia suomalaisia vastaan.

Brittiupseerit löysivät nopeasti yhteisen sävelen karjalaisten kanssa, samoin menetelmin kuin Kantalahden seudulle kerääntyneiden suomalaisten punaisten kanssa. Englantilaiset olivat tottuneet käyttämään materiaalisia resurssejaan paikallisten rekrytoimisessa ja osasivat myös hyödyntää havaitsemiaan paikallisten voimien välisiä valtataisteluita.

Neuvottelut johtivat tulokseen 7. heinäkuuta, jolloin Venäjän armeijan karjalainen kersantti Grigori Lesojev ja brittiläinen kenraalimajuri Sir **Charles Maynard** allekirjoittivat yhteistyösopimuksen Kemissä. Sopimus oli sisällöltään likimain samanlainen kuin kuukautta aikaisemmin punaisista suomalaisista muodostetun Muurmannin legioonan kanssa; britit varustivat karjalaiset aseilla, vaatteilla ja elintarvikkeilla, karjalaiset sitoutuivat taistelemaan suomalais-saksalaisia maahantunkeutujia vastaan ja ajamaan heidän pois Karjalasta yhdessä englantilaisten kanssa.

Karjalan rykmentin komentajaksi mää-

IMPERIAL WAR MUSEUM

Brittijoukoilla oli Muurmanin retkellä 1918 mukana jopa ammattivalokuvaaja, jonka otoksia on katsottavissa Imperial War Museumin kuvakokoelmissa www.iwm.org.uk/collections/photographs. Tässä kuvassa brittien palveluksessa toiminut nuori karjalaispoika lakissaan eversti Woodsin Karjalan rykmentin tunnuksiksi valitsema merkki, Irlannin vapaustaistelijoiden tunnus kolmiapila.

rättiin everstiluutnantti **J. P. Woods**. Karjalaisista Lesojev, Lipkin ja myöhemmin muutamat muut saivat brittiarmeijan luutnantin viran ja palkan. Irlantilainen Woods osoittautui karjalaisten tuntoja ja itsenäisyyspyrkimyksiä ymmärtäväksi komentajaksi. Hän kirjoitti noin kymmenen vuotta myöhemmin kokemuksistaan mainiot muistelmat, jotka on julkaistu **Nick Baro- nin** kirjassa *King of Karelia*.

Kun oli sovittu karjalaisten astumisesta liittoutuneiden palvelukseen, ryhtyi Woods luutnantteineen ja kersantteineen muokkaamaan heistä toimintakykyistä sotilasosastoa. Karjalaiset majoitettiin venäläisiltä vapautuneisiin parakkeihin, puettiin brittiläisiin sotilasvaatteisiin ja aseistettiin venäläiseltä punakaartilta takavarikoituilla aseilla.

Koulutuksen edistyessä saattoi Woods todeta karjalaiset fyysiseltä kunnoltaan kelpollisiksi sotilaksi, samoin sotilastaidoiltaan, olihan suuri osa heistä palvellut vuosia Venäjän armeijassa. Woods kehuu karjalaisten kurinalaisuutta: ”Käskyjen laiminlyöntiä tai juopottelua ei esiintynyt, kaupungin asukkaiden taholta ei tullut valituksia heidän käytöksestään, huolimatta siitä, että venäläinen väestö ei edelleenkään pitänyt heistä ja varoitti minua lakkaamatta heistä.”

Karjalaisten rekrytointi, koulutus ja varustaminen jatkuivat heinäkuun aikana kiivaasti Kemissä. Tiedustelutoiminta oli tehokasta ja vastustajien miesvahvuuksista ja puolustusasemista Vienan kylissä saatiin kerättyä tarkat tiedot. Woods esikuntineen valmisteli suunnitelman joukkojen etenemisestä ja kuljetusreiteistä.

Maanteitä Kemistä länteen ei ollut ja satojen miesten ja heidän varusteidensa kuljettaminen metsäpolkuja pitkin todettiin mahdottomaksi. Oli varustauduttava kulkemaan vienalaisten vanhaa kulkuväylää Kemijokea pitkin ylävirtaan Kuitijärville saakka. Tätä ennennäkemätöntä kuljetusoperaatiota varten haalittiin kaikki vesikulkuneuvot 50 mailin säteellä Kemistä. Woodsin mukaan kokoon saatiin 300 venettä.

Heinäkuun lopussa eversti Woods saatoi raportoida kenraali Maynardille Murmanskiin, että hänen rykmenttinsä ”The Royal Irish Karelians” ja sen laivasto olivat valmiina valloittamaan Vienan Karjalan.

PEKKA VAARA

Riiko Lesonen – neljän armeijan ansiokas sotilas

Irlantilaisen eversti **Woodsin** tärkein karjalainen kumppani oli Karjalan Rykmentin komentajaksi ja brittimajurin arvoon nostettu **Grigori Lesojev**, suomalaiselta nimeltään **Riiko Lesonen**.

Lesojev-Lesonen on Iivo Ahavan ohella suorastaan myyttinen hahmo kesän 1918 tapahtumia koskevassa kirjallisuudessa molemmin puolin rajaa. Grigorin elämänvaiheita on kirjattu moniin kirjallisiin lähteisiin sekä Neuvosto-Venäjän turvallisuuspalvelun NKVD:n ja Suomen Etsivän Keskuspoliisin arkistoihin.

Grigori Ignatjevits Lesojev syntyi vuonna 1894 lähellä Suomen rajaa Kivijärven kylässä, joka kuului Vuokkiniemen volostiin.

Akateemikko **Pertti Virtarannan** kirjassaan *Polku sammuu* julkaiseman muistitiedon mukaan Riikon isä **Iknatta (Ignat) Lesojev** kävi kulkukaupalla Suomessa, mutta tuli mielenvikaiseksi ja kuoli nuorena. Äiti **Olon (Jelena)** jäi leskeksi 24-vuotiaana. Myös Iknatan veli **Isossima** kuoli varhain ja häneltäkin jäi nuori leski. Kun veljekset kuolivat, muuttivat lesket Iknatan taloon yhdessä asumaan.

Iknatan talossa oli kaksi huonetta; Isossiman akan pirtti ja Iknatan akan pirtti. Iknatalla ja Olonalla oli ainakin kuusi lasta; **Poavila, Iivana, Riiko, Vasselei, Moarie** ja **Nasto**. Isossiman leski **Maura** hoiti Iknatan ja Olonan lapsia aivan kuin omiaan. Lujasti oli yritettävä näin suuren lapsilauoman kanssa ja ilman miesväkeä.

Olonan kerrotaan ajaneen rahtia kuin mies, käyneen aina Oulussa ja Vienan Kemissä saakka, vieläpä Sorokassa ja Sumassa. Hänen muistellaan käyneen myös Kajaanin markkinoilla myymässä sukkiä ja vaatteita.

Riiko sai käydä ainakin jonkin verran koulua, ilmeisesti kylän papin pitämässä

alkeiskoulussa, jossa hän oppi venäjän kielen alkeet. Vartuttuaan Riiko työskenteli monien paikallisten poikien tapaan laukkukauppiaan apulaisena tai jonkun vienalaisen kauppiaan kauppaliikkeessä Suomessa, jossa oppi suomen kielen.

Etsivän Keskuspoliisin tietojen mukaan Riiko asui kaksi talvea Marttilassa Turun läänissä. Maailmansodan sytyttyä Grigori kutsuttiin Venäjän armeijaan vuonna 1915, sai sotilaskoulutusta Kemissä ja Pietarissa sekä palveli Riian rintamalla ja kohosi aliupseeriksi.

Suomen sisällissodan aikana Riikon kerrotaan toimineen punaisten asevaraston hoitajana Viipurissa ja tulkkina esikunnassa. Toukokuussa 1918 Riiko pääsi pakenemaan Viipurista Kronstadtin kautta Pietariin, josta hän siirtyi Kemiin ja Enkijärvelle ratatöihin.

Kesäkuussa hän värväytyi Karjalan Orjadiiniin ja tuli pian, ilmeisen hyvien johtajan ominaisuuksiensa perusteella, valituksi rykmentin karjalaiseksi päälliköksi. Rykmentin siirryttyä Kemiin oli Riiko neuvottelemassa karjalaisten osaston liittoutumisesta englantilaisten kanssa. Eversti Woods

”Riiko Lesonen työskenteli monien paikallisten poikien tapaan laukkukauppiaan apulaisena tai jonkun vienalaisen kauppiaan kauppaliikkeessä Suomessa.”

kiittelee päiväkirjassaan, miten tehokkaasti Riiko osallistui rykmentin harjoittamiseen ja lisämiehistön värväämiseen.

Rykmentin lähdettyä hyökkäämään oli Riiko yksi keskeisistä karjalaisten päälliköistä rykmentin ajaessa suomalaiset heimosoturit Vienan kylistä.

Viimeisiä valkoisista puhdistettuja kyliä oli Riikon kotikylä Kivijärvi. Valkoisten suomalaisten poistuttua alkoivat karjalaisten keskinäiset välienselvittelyt, joissa Riiko Lesosella lienee ollut päällikön asemassaan keskeinen osa. Kivijärven kylästä kotoisin ollut **Vivi Vuoristo** muistelee Riikoa *Karjalan Heimossa* vuonna 1971 ja kiittelee, miten Riiko puhui järkeä kiihtyneille joukoille ja onnistui estämään surmatyöt omassa kylässään.

Karjalan rykmentin palkanmaksupäivä Vianan Kemin kasarmeilla.

Santeri Lesosen löytämien NKVD:n arkistomerkintöjen mukaan Riiko:

”toimi tarkkailijana Karjalan legioonalaisten Kemissä 16.–18.2.1919 pidetyssä kokouksessa ja suostui Karjalan kansalliskomitean kannattajajäseneksi. Komitea valtuutti **Grigori Lezejevin** ja **Pjotr Lezejevin** toimimaan delegaatteina Pariisin rauhankonferenssissa ’saavuttaakseen valtioiden tunnustuksen Karjalan riippumattomuudesta’.

Kemin englantilaispäälystön edustajalle, eversti **Philip Woodsille** annettiin kuningas **Yrjö V:lle** luovutettava anomus, jossa pyydettiin Britanniaa ottamaan Karjala suojelukseensa; toisin sanoen anomuksessa pyydettiin tunnustamaan Karjala Britannian suojelusalueeksi.

Anomuksen allekirjoittivat majuri

Grigori Lezejev ja kapteeni Pjotr Lezejev. Majuri Grigori Lezejev erosi Karjalan rykmentin palveluksesta 5.8.1919. Karjalan legioonan lakkauttamisen jälkeen heinäkuussa 1919, Grigori Lezejev asui Kemissä, jossa hän työskenteli tukinuitossa”.

NKVD:n tiedoissa mainitaan Riikon ansiotuneen vuosina 1920–1922 uusiutuneiden valkosuomalaisten maahantunkeutumisten aikana synnyinseutunsa rajojen puolustamisessa ja työskennelleen talonpoikana Vuokkiniemen kylässä.

Heinäkuussa 1921 Tsekan Kemin osasto pidätti Riikon epäiltynä valkoisten palveluksessa työskentelystä ja häntä vastaan nostettiin syyte.

Riikon osallisuudesta epäilyihin rikosiin ei kuitenkaan saatu näyttöä, syyte hy-

lätettiin ja Riiko Lesonen ”kirjattiin Tsekan rekisteriin”.

Elokuusta 1921 syyskuuhun 1923 Riiko työskenteli Venäjän tullilaitoksessa Kivijärven tulliasemalla kunnes ”8.9.1923 rajakomission nro 3 jäsen Grigorii (Riiko) Ignatjevits Lezejev (Lesonen) haavoittui Latvajärven kylässä kahdesta luodista laukaustenvaihdossa rajan ylittäneiden salakuljettajien kanssa.

Lezejev menehtyi saamiinsa vammoihin seuraavana päivänä”.

PEKKA VAARA

*Riikon tarina on julkaistu syyskuussa 2018 ilmestyvässä Pekka Vaaran kirjassa *Viena 1918 – Kun maailmansota tuli Karjalaan.**

Petroskoin Kansallisen Teatterin näyttelijätär Anastasia Aytman suorastaan rakastui Hossan upeaan luontoon.

Lämmin leipä ta oma kiukuankorva

Vienankarjalan ja kulttuurin kurssin teemana oli tänä kesänä leivän valmistus.

Pätevää opetusta, retket Julmalle Ölkylle, Hossaan ja vienalainen illanvietto sekä yö karhukojun piilossa tarjosivat upeita kokemuksia vienankarjalan kielen ja kulttuurin kurssilaisille Kuusamossa.

Vienankarjalan ja kulttuurin kurssin opetus on suunnattu sekä vasta-alkajille että kokeneille kielen parissa työskenteleville, Venäjän puolelta tulleista karjalaisista suurin osa olikin koulujen ja lastentarhan opettajia sekä toimittajia, jotka saivat kurssilta arvokasta uutta materiaalia opetus- ja kirjoittamistyöhön.

Kurssin teemana oli leivän valmistus. Kuultiin ja nähtiin starinoita ja uskomuksia liittyen uuniin, sen rakentamiseen, käyttöön ja ylläpitoon. Muisteltiin monenlaisia vanhoja tapoja, ja kuultiin toisilta kurssilaisilta vieläkö samat tavat elävät niissä vienankarjalaisissa kylissä, joista he tulivat.

Jyskyjärveltä kurssille oli saapunut opettaja **Raija Rybakova**, joka kertoi olevansa mukana jo kahdeksatoista kertaa. Raija on opettanut Jyskyjärven koulussa suomea 38 vuotta ja karjalaa 17 vuotta.

Jyskyjärven koulussa karjalan kieltä opetetaan kaksi viikkotuntia, ja mukana on karjalankielisten lasten lisäksi venäläisten perheiden lapsia. Kaikki ovat innokkaita karjalan opiskelijoita, eikä kukaan sano, ettei haluaisi opiskella karjalaa. Raijan oma innostus varmasti tarttuu myös lapsiin, hän kun itse on eläväinen ja mukaansatempaava luonne. Kurssilta saatua materiaalia hän hyödyntää kieliopin ja keskustelujen opetuksessa.

Toista kertaa kursilla mukana oli myös runonlaulaja **Jussi Huovisen** tytär, **Pirjo Schwartz**. Hän matkusti varta vasten Hampurista kurssille lentäen. Pirjon lapsuusko-

Leena Arhippaisen perhe esitti tikutusaiheisen tanssiesityksen illanvieton ohjelmassa.

dissa Hietajärvellä puhuttiin vienankarjalaa, ja hän kertoi menneensä ummikkona kouluun. Opetus alkoi Domnan pirtissä Kuivajärvellä, vähän isompana koulu jatkui asuntolamuotoisena Suomussalmella.

Karjalan kieli on kulkenut Pirjon mukana läpi hänen koko elämänsä, vaikka opinnot, aviomies ja työ veivät hänet Saksaan. Turun yliopistossa hän opiskeli germaanista filologiaa ja lisäksi Hampurissa

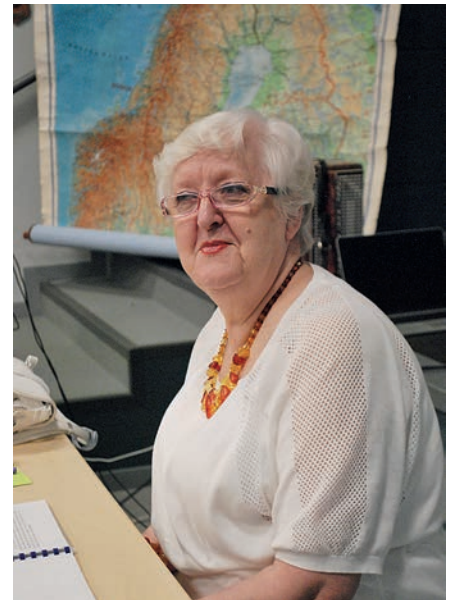

Kurssin erikoisuutena oli Kuusamo-opiston retki rajavyöhykkeen tuntumaan. Matkalle lähti kaksi rohkeaa, ja karhuja näkyi peräti 11.

Sisarukset Helvi Alaviitala (takana), Kerttu Nurmela (vas.) ja Anja Suvanto luovuttivat Paron Val'alle eli kurssin opettaja Valentina Karakinalle syntymäpäivälahjan Anjan kirjoittaman upean runon kera.

Vuokkiniemeläissyntyinen Paron Val'a eli Valentina Karakina, täytti tänä vuonna 70 vuotta, josta häntä onnittiin kovasti.

slaavilaista filologiaa sekä suomalais-ugrialaista kielitiedettä.

Pirjo vetää edelleen Hampurissa kansalaisopistossa suomen kielen kurssia, jonka yhteydessä on pidetty myös vienankarjalaista illanviettoa.

Vienankarjala on aina Pirjolle tärkeä ja rakas äidinkieli. Kurseille hän pääsi osallistumaan ensimmäistä kertaa viime kesänä Vuokkiniemessä, ja kurssin anti oli

niin hyvä, että hän päätti osallistua tänä vuonna uudelleen.

Filologina Pirjoa miellyttivät kovasti **Olga Karlovan** kielioppiharjoitukset ja mahdollisuus kysellä suoraan opettajalta karjalan kieliopin salaisuuksista. Kaikki laulut ja tanssit, sekä **Valentina Karakinan** kertomuksellinen opetus olivat myös mieleen. Kurssin yhteydessä Pirjon mielestä pystyy myös hyvin vertailemaan, kuinka

kieli on kehittynyt vuosien saatossa rajan molemmin puolin. Olgan kurssia varten laatima kielioppi- ja harjoitusaineisto on laaja ja sitä pystyy hyödyntämään kurssin jälkeen itsenäisesti.

Kielenopetuksen lisäksi kurssilaiset tekivät retken Hossan kansallispuistoon. Sii-

Jyskyjärveltä kurssille saapunut opettaja Raija Rybakova kertoi olevansa mukana jo kahdettatoista kertaa. Raija on opettanut Jyskyjärven koulussa suomea 38 vuotta ja karjalaa 17 vuotta.

Martti Määttä läumosi kuulijansa kantele-esityksillään Kuusamo-Viena-seuran järjestämässä illanvietossa.

hen sisältyi veneretki Kuusamon Julmalle Ölkylle, joka on kanjonimainen järvi kansallispuiston pohjoisosassa. Julmalta Ölkyltä retkue siirtyi vielä Suomussalmen puolelle Hossan kansallispuiston keskukseen, missä patikoitiin upeissa maisemissa sekä sytytettiin nuotio ja paistettiin makkaraa laavulla.

Rohkeimmat pulahtivat uimaankin Huosiuslammessa, kuka mitenkään. Yksi uijista oli Petroskoin Kansallisen Teatterin näyttelijätär **Anastasia Aytman**, joka suorastaan rakastui Hossan upeaan luontoon. Anastasia, eli Nasto, oli kurssilla ensimmäistä kertaa ja solahti erinomaisen kielikorvansa ansiosta joukkoon saumattomasti, vaikka hän ei ollut ehtinyt vielä opiskella suomea tai karjalaa kovinkaan pitkälle.

Vapaaehtoisena iltaohjelmansa sai lähteä maksulliselle Kuusamo-opiston järjestämälle retkelle katselemaan karhuja rajavyöhykkeen tuntumaan. Matkalle lähti kaksi rohkeaa, suomussalmelaislähtöinen, Inarista saapunut **Sirpa Mänty** ja tollojo-kinen, nykyisin Kostamuksessa asuva **Irja Litvinchuk**. Retkihän sopi Irjalle hyvin, hän kun on tyttönimeltään **Karhu**. Jännittävin vaihe retkessä oli autoilta tarkkailupaikalle kävely, metsäpolkua pitkin jonossa taaperrettiin 300 metrin matka. Sinne ja yöllä takaisin. Ja karhuthan ovat koko ajan siinä lähistöllä, eivät ne kovin kauas mene.

Illan aikana nähtiin 11 eri karhua, joista parhaimmillaan viisi oli yhtä aikaa pai-

Kurssi

- ▶ Karjalan Sivistysseuran ja Karjalan Rahvahan liiton järjestämä vienankarjalan ja kulttuurin kurssi pidettiin kesäkuun viimeisellä viikolla Kuusamo-opistolla.
- ▶ Mukana oli 20 opiskelijaa Venäjän Karjalasta ja seitsemän opiskelijaa Suomesta.
- ▶ Kurssin opettajina toimivat Olga Karlova ja Valentina Karakina.

kan päällä. Kontioita tarkkailtiin sisätiloista ikkunan läpi, kuvaamista varten olivat luukut. Paikalla näkyi myös runsaasti lokkeja, korppeja, joitakin maakotkia ja yksi merikotka. Suurimmat ihastelun kohteet olivat tietysti itse karhut, joiden touhuja olisi voinut seurata ihan loputtomasti.

Kurssin veteraaniopettaja, vuokkiniemelläissyntyinen Paron Val'a eli Valentina Karakina, täytti tänä vuonna 70 vuotta, josta häntä tietysti onnitteltiin kovasti. Kurssille osallistunut Pohjois-Viena-seuran edustus, sisarukset **Helvi Alaviitala**, **Kerttu Nurmela** ja **Anja Suvanto** luovuttivat rakkaalle Val'alle syntymäpäivälahjan Anjan kirjoittaman upean runon kera.

Kysyttäessä jatkosta Val'a vastasi tapan-sa mukaan moniselitteisesti, että lyhyesti sanottuna kurssien vetäminen kiinnostaa, kun vain voimia riittää. Valentina Karakinan ja hänen poikansa **Jevgeni Karakinin** yhdessä kurssija varten keräämät ja työs-

tämät lukuaineistot ovat uskomattoman laajat ja rikkaat.

Vierailevana luennoitsijana kävi paikalla emeritusprofessori, Kuusamo-opiston entinen rehtori **Jouni Alavuotunki**, joka valotti vienankarjalaisten historiaa laajemmin eri rajanvetojen yhteydessä historian kulun aikana. Tämän luennon jälkeen monet Venäjän Karjalasta saapuneet opiskelijat sanoivat saaneensa täysin uutta tietoa, koskien erityisesti heimosotien aikaa.

Samalla tavalla kuin Suomessakin, nämä asiat alkavat vasta pikkuhiljaa tulla tietoisuuteen laajan yleisön keskuudessa. Joensuun yliopiston professori **Pekka Suutari** kertoi karjalaisesta musiikista Suomessa ja Uhtualta saapunut ohjaaja **Valentina Saburova** kertoi karjalankielisten näytelmien kääntämisestä ja kehityksestä sekä koostamaan teoksesta *Uhtuan Katrilli*, joka sisältää karjalankielisiä näytelmätekstejä.

Kuusamo-Viena-seura järjesti kurssilaisille illanvieton, jossa kuultiin laulua ja runoutta, seurattiin taikatemppeja, saatiin osallistua arvontaan ja nähtiin **Arhippaisen** perheen tikutusaiheinen tanssiesitys. Kuusamolainen **Martti Määttä** soitti niin kauniisti kanteletta, että paikallaolijat lumoutuivat niille sijoilleen.

Jälleen kerran opiskelijat olivat kurssin päättyessä erittäin iloisia ja tyytyväisiä viikon antiin, ja uutta kurssia odotetaan kädet koholla. Kun vain Val'alta ja Olgalta löytyy voimia järjestelyihin, opiskelijat saapuvat kuin muurahaiset paikan päälle!

SIRPA MÄNTY
Teksti ja kuvat

Akateeminen kyykkä piristää

Karjalan Sivistysseuran kyykkäkerhon kausi käynnistyi toukokuun alussa, jolloin Helsingin Seurasaaressa oli kaikille avoin kyykkätapahtuma. Kesän aikana pelaajien kunto on hellesäiden aikaan ollut kovalla koetuksella, kun turnaukset usein kestävät koko päivän.

Valtakunnallinen Suomen Kyykkäliiton pelitoiminta alkoi jo maaliskuussa sisähallin SM-kisoilla Kuopiossa. Kesäkausi käynnistyi toukokuussa kilpailuilla Liedossa ja **Boris Karpelan** muistokisoilla Helsingissä.

Liiton kilpailukalenterissa on tänä vuonna 19 kisaa eri puolilla maata Helsingistä Ouluun ja Harjavallasta Nurmekseen. Lisäksi alueelliset piirit pitävät omia kisojaan.

Kausi huipentuu 8. syyskuuta pelattavaan cup-finaaliin Imatralla ja 22. syyskuuta pidettäviin kansainvälisiin kilpailuihin Pirkkolan urheilupuistossa Helsingissä. KSS:n kyykkäkerho päättää oman pelikautensa Seurasaaressa perinteisiin kunniasauva-kilpailuihin lauantaina 15. syyskuuta ja paripelinä pelattavaan Ruskakyykkään 6. lokakuuta.

Kyykkäliiton kisoissa on vahvistunut viime vuosien trendi eli akateemisen kyykän vahva panos. Hallikisoissa Oulun Akateemisen Mölökky- ja Kyykkäseuran joukkueet voittivat niin miesten sarjan kuin naisten paripelikisan, ja seuran toinen joukkue sai miesten puolella vielä pronssiakin.

Karjalan Liiton kesäjuhlien yhteydessä

Kouvolassa pidetyissä SM-kisoissa Oulun miesjoukkue kukisti semifinaalissa peljää viime vuosina hallinneen Nurmeksen Kyykkäseuran joukkueen, mutta taipui finaalissa Imatran Kyykälle, joka on ammentanut pelaaja-ainesta osin Lappeenrannan Teknillisestä yliopistosta.

Oulun joukkueet johtavat myös liiton cup-sarjoja, johon lasketaan sijoitusten perusteella pisteitä kesän kilpailuista ja eniten pisteitä saanut palkitaan syyskuun finaalissa Imatralla. Kilpailu etenkin miesten cupissa on kova, sillä Nurmeksen Kyykkäseura ja Tampereen Tammer-Kyykkä ovat aivan Oulun kannoilla.

Hallikisoissa henkilökohtaisen pelin mestaruudet menivät Helsingin Suojärvi-seuran **Valeri Konoselle** ja Ruoveden Karjalaisten **Anna Tattarille**. Kesällä henkilökohtaisia mestaruuksia ratkotaan perinteisessä kyykässä elokuun puolivälissä Oulussa, mutta Keravalla pidettiin elokuun alussa viisiottelun SM-kisat, jossa kyykät on aseteltu pelin alussa viiteen erilaiseen muodostelmaan.

Mestaruussarjan voitot ottivat Kylmäkosken **Veli-Pekka Ehoniemi** ja KSS:n **Tiina Viitanen**. Keravalla pelattiin myös Suomenmestaruudet miesten paripelissä. Yleisen sarjan mestareiksi tulivat Ruoveden Karjalaisseuran **Kari Mikkonen** ja **Pekka Tähtinen**, veteraanisarjan voiton otti puolestaan KSS:n pari **Kalle Paajaste** ja **Pekka Pamilo**.

Henkilökohtaisten pelien cup-sijoituk-

sista käydään kovaa kamppailua ja tällä hetkellä kärkipaikat ovat hajautuneet maan eri kolkkiin. Miesten sarjaa johtaa Kylmäkosken Kyykän Veli-Pekka Ehoniemi ja naisten sarjaa lähes tasapistein KSS:n Tiina Viitanen, Oulun **Enni Yliranta** ja Juuan Kyykkäseuran **Riitta Juntunen**.

Miesten veteraanisarjan kärjessä ovat Kuopion **Erkki Nissinen** ja veteraanien viisiottelun Suomenmestaruuden Keravalla voittanut Helsingin Suojärvi-seuran **Vaino Oksman**. Naisveteraanien sarjaa johtaa Myllykosken Karjala-Seuran **Eira Kekola**.

Kyykkäliiton kisoissa veteraanisarjaan pääsevät kaikki 60 vuotta täyttäneet pelaajat ja pelitulokseen liitetään ikähyvyitys, puoli pistettä jokaisesta 60 ylittävstä ikävuodesta. Yleisissä sarjoissa on eri tasoja ja ylimpään eli mestaruussarjaan vaaditaan tietty tulostaso. Siten mielenkiinto kilpailuissa säilyy, kun eritasoiset pelaajat voivat tasaväkisesti kilpailla omissa sarjoissaan.

Viime vuosina eniten pelaajia on yleensä ollut veteraanisarjoissa, mutta akateemisen kyykän myötä tilanne on muuttunut. Mukaan on tullut nuoria pelaajia ja eniten osanottajia on nykyisin mestaruussarjoissa.

Karjalan Sivistysseuran kyykkäkerho piti vuosikokouksensa tammikuussa ja valitsi entiset toimihenkilöt jatkamaan tehtävissään, **Kimmo Kuikka** puheenjohtajana ja **Pekka Pamilo** sihteerinä.

PEKKA PAMILO

Keravalla pidetyissä kyykän SM-kisoissa pelattiin samanaikaisesti 12 kentällä.

Kenttätöissä Ruameškassa

Yliopistotutkijat eivät ole aiemmin keränneet paljoakaan aineistoa alueen murteesta eikä paikannimistöstä.

Opiskelijoiden kenttätöyökurseja karjalan kielen puhuma-alueille on Helsingin yliopistossa monina keväänä järjestetty, mutta nyt matkoissa oli ollut muutaman vuoden tauko. Viime vuosina matkat ovat yleensä suuntautuneet Aunuksen Karjalaan, edellinen HY:n opiskelijoiden kenttätöyökurssi Tverin Karjalassa toteutettiin vuonna 2009. Monille tänä vuonna matkalla olleista kyseessä oli ensimmäinen kenttätöyöretki, ja vielä useammalle kyseessä oli ensimmäinen matka Tverin Karjalaan.

Keruun keskuspaikkana toimi oblastin Ruameškan (Rameškin) kylä. Kuten yliopiston järjestämällä matkoilla usein, kerättävää materiaalia oli monenlaista: paikannimistöä, kielisosiologiaa, kieliassenteita, sekä kielen rakenteita koskevaa tietoa kerättiin Ruameškan (ven. Rameški), Laurovan (Lavrovo), Šolan (ven. Nikolskoje), Vysokovon, Kos'an'iinavan (Konstantinovo), Tuučovan (ven. Tutševo), Pogrenčan (ven. Pogorel'cy), Il'pinän (ven. Il'jino), Slobodihan, Aljošinan, Solomtsan (Šelomets), Denissevän (Denisovo), Filihän (Filiha), Syrkovan (Syrkovo), Zuamuť'an (Zamytje) ja Lovtsevan (Lovtsovo) kylistä.

Lisäksi tavattiin myös Loššinan ja Panihan kylistä sekä Kal'kinan (Kalikino) kylästä Tresnan (Trestna) piiristä kotoisin olleita informanteja, joilta saatiin näiden kylien nimistöä kerättyä.

Matkalla oli 11 osallistujaa: opiskelijoita ja jatko-opiskelijoita (**Tuuli Savela**, **Kallas Lukka**, **Alina Laine**, **Nicklas Oranen**, **Timo Rantakaulio**, **Sampsa Holopainen**, **Laura Tuominen**, **Iida Airasmaa**, **Elli Virmasalo**, **Kaisla Kaheinen**) sekä professori **Janne Saarikivi** ja tutkija **Denis Kuzmin**. Kielisosiologiaa ja kieliassenteita koskevia tietoja kerättiin kyselylomakkeella. Lomakkeen kysymykset olivat venäjäksi ja karjalaksi.

Tyypillisesti keruuseurue jakautui ryhmiin, joissa oli vähintään yksi koke-

KAISLA KAHEINEN

SAMPSA HOLOPAINEN

Tyypillisesti keruuseurue jakautui useisiin ryhmiin, joissa oli vähintään yksi koke-neempi kenttätöyläinen. Niin lähdettiin kiertämään Ruameškan taajamaa tai kaukaisempia kyliä. Yläkuvassa Nikolskoin kirkko.

nut kenttätöyläinen. Niin lähdettiin kiertämään Ruameškan taajamaa tai kaukaisempia kyliä. Kyliin kuljettiin paikallisilla takseilla, jotka olivat ajoittain haluttomia palvelemaan, mikä aiheutti kummelluksia.

Esimerkiksi eräänä iltana yksi kenttätöyö-seurue joutui odottamaan varsin pitkään Tuučovan kylässä ukkosmyrskyn keskellä, koska taksit olivat haluttomia hakemaan matkalaiset huonojen teiden takaa. Lopulta tilanteesta selvitettiin kävelemällä pari kilometriä naapurikylään myrskyn laannuttua.

Ruameškan piirin asutus sijaitsi avaralla, hieman ympäristöstään kohoavalla ylängöllä. Entiset pellot ja niityt olivat pikkuhiljaa kasvamassa umpeen ja seutu oli nykyisellään metsikköistä kulttuurimaisemaa. Alueella on vain pieniä jokia, joista suurin

on Medveditsa-joki. Metsät ovat lehtipuuvoittoista sekametsää. Ruameškan kylä on taajamamainen, jossa on sekä kerrostaloalueita että uusia ja vanhoja ”omakoti”-taloja, lisäksi useita kauppoja, kauppakatu, kaksi kirkkoa, joista toinen kunnostettu sekä yksi hotelli, jossa yövyimme.

Tietoja karjalaisista saatiin kyselemällä naapureilta tai informanteilta sekä tiedustelemalla asiaa kylien viranomaisilta. Ruameškassa on yllättävän paljon karjalaisia, karjalaa saattoi kuulla puhuttavan kadulla. Pienissäkin kylissä voi silti olla niin, etteivät karjalaiset ole tietoisia toisistaan.

Monet karjalaiset sanoivat ymmärtävän karjalaa, mutta eivät osanneet tai kehänneet sitä puhua. Toisaalta keski-ikäistenkin keskuudessa oli yllättävän sujuvia puhujia, jos he olivat asuneet maalla ja

IIDA AIRASMAA

Eräänä iltana yksi kenttätyöseurue joutui odottamaan varsin pitkään Tuučovan kylässä ukkosmyrskyn keskellä, koska taksit olivat haluttomia hakemaan matkalaiset huonojen teiden takaa. Lopulta tilanteesta selvittiin kävelemällä pari kilometriä naapurikylään myrskyn laannuttua.

karjalankielisessä yhteisössä. Nuorten keskuudessa kielitilanne oli kuitenkin erittäin huono, kuten Karjalassa yleensäkin.

Ruameškassa ei ole totuttu kenttätöihin: naapurit soittelivat hätääntyneinä tai soittivat poliisiin, jos joukko tuntemattomia ihmisiä jututti vanhoja ihmisiä. Toisaalta on erittäin positiivista, että naapuripu pelaa. Venäläiset naapurit saattoivat tietää yllättävän hyvin, ketkä ovat karjalaisia. Haastateltaviksi osui myös seka-avioliitoista syntyneitä täysin sujuvia karjalan puhujia, jotka väestönlaskussa kumminkin olivat aina olleet venäläisten kirjoissa.

Monet paikalliset olivat myös hyvin avuliaita, ja apua saimme myös Vysokovon kylän paikallishallinnolta, jonka johtaja **Valentina Sokolova** paljastui todelliseksi karjala-aktiiviksi.

Alue oli sikälikin kiintoisa kenttätyökohte, ettei Ruameškan seudun murteesta eikä paikannimistöstä ole aiemmin kerätty paljoakaan aineistoa. Tverin Karjalaa laajalti kiertänyt akateemikko **Pertti Virtarantakaan** ei matkoillaan käynyt näissä kylissä, joten tässä mielessä matkamme oli eräänlaista pioneerityötä. Siihen nähden paljon jäi kuitenkin vielä keräämättä ja kysymättä, joten tulevina vuosina olisi hyödyllistä palata Ruameškaan jatkamaan mukavissa merkeissä alkanutta kenttätyötä.

Ruameškan murteessa on yksi vokaaali enemmän kuin suomessa tai monessa karjalankin murteessa, nimittäin taka-i (suppea illabiaalinen keskivokaali, suomalais-ugrilaisessa tarkekirjoituksessa *j*). Tverinkarjalaisten omassa kirjakielissä 1930-luvulla sen kirjaimeksi otettiin ve-

näläinen liudennusmerkki ь. Taka-i osui myös keräämiimme paikannimiin, kuten kylännimeen Сырково (ven. Сырково).

Retkelle osallistuneiden mielestä matka oli onnistunut. Matkan lopulla päästiin myös tutustumaan Tverin kaupunkiin rennoissa merkeissä.

TUULI SAVELA
SAMPISA HOLOPAINEN
TIMO RANTAKAULIO
ALINA LAINE

Helsingin yliopiston suomalais-ugrialaisten kielten oppiaine järjesti professori Janne Saarikiven ja tohtori Denis Kuzminin johdolla kenttäretken tverinkarjalaisten pariin Tverin oblastiin Ruameškan (venäjäksi Rameškin) piiriin 13.–19.5.2018.

Kinnermy on vahnun karjalainen kylä Priäžän piiris. Kylän keskes seizou Smolenskoin jumaldoman časounu. Vuvvennu 2016 Kinnermy oli valittu Ven'an kauneimmat kylät -luveteloh.

Kinnermän nimiarbaitus

Toimittaja Ol'ga Ogneva on tehnyt ansiokasta työtä selvittäessään karjalaisten paikannimien taustaa. Tässä jutussa hän kertoo perinteikkästä kylästä, jonka nimi on suomeksi Kinnermäki.

Karjalan paikannimistö maltau arbaituttua. Et jogatostu kylän nimie sellitäh kerras. Moizii on Vieljärven čupul olijan histouriellizen Kinnermän kylän nimi. Kyläzel on kolme nimie: Kinnerma ven'akse, Kinnermy da Kinnermägi karjalakse. Kudai nimis on alguperäzemi da kui se on roinnuh, opimmo piästä perile täl kerdua.

Kuvven kilometrin piäs Vieljärven kyläspäi olii pikkaraine Kinnermy on aiga kuulužu kui Ven'al, mugai rajan tagan. Vuvvennu 2016 Kinnermy puutui Ven'an kauneimien kylien joukkoh. Sen jälles tänne rubei käymäh endisty enämbi rahvastu.

Suuris linnois eläjil on mieleh puuttuo ennevahnallizeh karjalazeh kyläh, kudai ei äijäl muuttunuh jälgimäzen puolentosusuan vuvven aigua. Turistoile sanellah Kinnermän histouries, dai kerrotah, mis on tulluh kylän nimi. Sellitysty on moni, ga kudaibo on oigei?

- **Sanotah, ku mejän** kyläs eli mužikku, kudamua kučuttih Kinnerrikse. Häi oli ylen vägevy da söi kerras suuren puan lihua da

kandoi yksinäh parren. Häi oli eräs enzimäzii kylän eläjii. Hänen mugah tuli mejän kylän nimi, sanou nuori kinnermäläine **Ivan Kalmikov**.

Sanotah, rahvas tänne azetuttih elämäh, ku ymbäri oli ylen äijy hyviä vägeviä muadu. Enne tiä kazvatettih vil'pua, nagristu da kartohkuu. Sendäh kyläläzil nimis ei olluh hädiä, hyö ei käydy kazakoimah. Kinnermy oli bohattu kylä. Juuri sendäh Pyhän Jumaldoman jiäksindähizes časounazes oli äijy kallistu obrazua, ku rahvahal oli midä tuvva tänne.

Kalmikovan Iivanan nuorembal vellel **Johoral**, kudai jo mondu vuottu pidäy ekskursieloi turistoile, on vie yksi Kinnermän nimen sellitys:

- Rahvas ajettih hevol mečän kauti. Da konzu tulduh täl mäel, heijän hevol katkei jalgu. Juuri sit kohtas, kuduadu sanotah kinnerrikse. Rahvas azetuttih täh kohtah da jädih elämäh. Hyö zavodittih srojie mejän kylä.

Kalmikovan brihačut ollah moločat. Hyö jatketah ennevahnallistu rahvahan perindyö - sanellah legendoi oman kylän

roindas. Ga yhtelläh brihaččuloin sellitykset ollah muga sanotut rahvahan etimologiet. Rahvahan keskes täh luaduh puaksuh sanellah kylien roindas. Opimmo eččie vie.

Kinnermy on Vieljärven čupun vahnimii kylä. Enzimästy kerdua sidä mainittih Oniegujärven viijendeksen verokniigois vuvvennu 1563, ga sit kohtas kus mainittih kylät, kuduat jo oldih olemas vuvvennu 1496 pietyn rahvahanluvun aigua. Sie Kinnermy on «Деревня на том же Видлозере Самсонково посиденье».

- Meijän kylä on ylen vahnun. Se seizou täs kohtas enämbi viittysadua vuottu. Meijän kylä yhtet sanotah Kinnermäkse, toizet - Kinnermäekse. Kinnermägi on myös pättävy nimi. Kinnermäl tulles joga puolel on mägi, sellittäy Ivan Kalmikov.

Kinnermy tottugi seizou mäil. Se on muga sanottuloi selgykylä. Ga myö tiijämmö, ku selgykylät roittih myöhembä, 1700-1800-vuoziluvun vaihtujes, konzu ilmasto lämbeni da korgiembil kohtil sai kazvattua vil'pua. Kinnermy on vähimikse kahtu kerdua vahnembi.

Ilmazen igiä Vieljärven čupun eläjät sanottih kylä Kinnermäkse. Jälgiaigua kuuluu toinegi nimi - Kinnermägi. Kudaibo sit olis alguperäine da vahnembi? Kyzyn nimistöntutkijal, filolougientiijon doktoral **Irma Mullozel**.

- Nimistön zakonat kerrotah sit, ku Kinnermy on alguperäine formu da Kin-

Vellekset Johor (vas.) da Ivan (oig.) Kalmikovat hyvin tietäh oman kylän historiedu. Kuva on otettu KKK:n VK-joukospäi.

Tiedoi

- ▶ Kuvven kilometrin piäs Vieljärven kyläspäi olii pikkarine Kinnermy on aiga kuulužu kui Ven'al, mugai rajan tagan.
- ▶ Vuvvennu 2016 Kinnermy puutui Ven'an kaunehimien kylien joukkoh.
- ▶ Vuvven 1582 Oniegujärven viijendeksen verokniigas löydyi nimi Kinilma. Vahnnois dokumentois Kinnermiä sanotah Kinnermakse.

Pieni sanasto

roinnuh = syntynyt
 mužikku = mies
 bohattu = varakas
 obrazu = ikoni
 srojie = rakentaa
 brihaču = poika
 moloča = taitava
 kudaibo = kumpiko
 äijygo = paljonko
 mitahto = joku
 päivännouzu = itä
 roindupežä = syntymäseutu
 muadorogu = maantie
 vihaniekku = vihollinen
 toinah = ehkä
 konzutahto = joskus

nermägi on myöhembä roinnuh. Sendäh gu Kinnermäes et piäze Kinnermäh, ga Kinnermäs piäzet Kinnermägeh. Tädä on piädykauti tutkittu suomelazes nimistös. On tovestettu, ku löydyi riädy nengostu nimie: sanommo, Längelmä da Längelmäki. Kudai on alguperäine? Längelmä on vahnembi. Toinah Kinnermygi on vahnembi kui Kinnermägi.

Vuvven 1582 Oniegujärven viijendeksen verokniigas löydyi nimi Kinilma. Vahnnois dokumentois Kinnermiä sanotah Kinnermakse. Kudaibo nämis – Kinnerma vai Kinilma on vahnembi?

– Toinah tämä l-formu on vahnembi da alguperäzemi. Se tottugi löydyi 1600-da 1700-luvun dokumentois. Ližäkse itämerensuomelazis kielis on -lma-suffiksu, kudaman avul luajitah ymbäristöterminöi, on varmu Irma Mullonen.

Kuuziozazes Karjalan kielen sanakirjas löydyi äijy tämänmostu sanua: kajjelma, kajjelmo on kaidu kohtu, lahelma da laherma – pieni lahti, notkelma da notkelmo – madal märgy kohtu. Kuivelmo on kuivu kohtu, ojelma – ojaine.

– Tiettäväine, himoittas ajatella, ku tämä Kinnermy libo Kinilma kuuluu täh samah joukkoh, toizin sanojen se on vahnua karjalaine ymbäristöterminy. Ga mibo terminöi se on? Täh kyzymykseh minul ei ole tarkua vastavustu. Minä voin vai arbailla, mi se vois olla, sanou Mullonen.

Äijygo n-kirjaindu on Kinnermy-nimes? Yksi vai kaksi? Sit rippuu nimen sellitysgi. Ven'ankielizes nimes on ainos yksi n – Kinnerma, karjalakse tuaste sanotah Kinnermy kahten n:n ke.

– Ku sit ollou kaksi n, sit vois ajatella ku tämä nimi kuuluu samah joukkoh nt-kandazien nimien kel, sendäh gu kaksi n:iä umbitavus on nt. Mugahäi. Se alguudah myö voinnus olla mitahto Kinde, Kinte. Ga mi sana sit on, minä en voi sanuo. Ku

lienne täs nimes allus oli yksi n, Kinelmu tai Kinelmy, sit vois ajatella sidä, ongo täl formal midätahto yhtehisty Kinelahta-nimeh libo Kinejärvi-nimeh. Kinejärvehhäi laskou Kuuroid'ogi, kudai virduau sie Kinnermäen al, jatkau Irma Mullonen.

Päivännouzu-Suomes on olemas Kinelahti da Kin'arvi-nimienke samua kanda olijua paikannimie.

– Kinahmi on mägiselländeh Päivännouzu-Savos. Kinahmo on kylä Päivännouzu-Suomes, kudaman pohjannu on vahnua kaijan lahten nimi. Nämmä nimet lövvytäh suomelazes julgavos ”Suomalainen paikannimikirja”. Sie kirjutetah, ku nimen pohjannu on karjalaine sana kinahmi, kudai on *Kalevalas* da merkiččöy joven kulgujälgi, rotkuo, orguo, midätahto kaidua da syviä paikkua, sellittäy Irma Mullonen.

Midä yhtehisty vois olla Kinahmil, Kinahmol da Kinnermäl? Kinnermäl rouno gu ei olis nimidä kaidua da syviä kohtua. Kylähäi seizou korgiel mäel. Ga puolentostu kilometrin piäs Kinnermäs Kinelahtehpäi virduau Kuuroid'ogi. Eigo sen nimi auttas arvata Kinnermän nimen arbitustu? Mibo on Kuura? Irma Mullozel on moine vastavus kyzymykseh:

– Se on karjalaine terminy, kudaman merkičys on joven kulgujälgi, raizivo, vago, rotko. Sit on se rotko, kudai vois olla sama rotko, kudai on Kinahmos. Voinnusgo Kuuroid'ogi ennepäi olla Kinejogi? Da tämä vahnua nimi on toinah jännnyh Kinejärven nimeh? Samal se on jännnyh mäen nimeh, kudai on Kuuroijoven rannal. Tämä jogi toven virduau syväs rotkos.

Ku se ollou muga, ga karjalazet voidih tulla Kinnermäle omas roindupežäs Luadogan rannoilpäi vezitielöi myöte Kinejärven da Kuuroijoven kauti. Ennevahnashäi ei olluh muadorogoi, pidi ajua vetty myö kezäl venehil da talvel jädäy myö suksil da ries. Mikse uvvet eläjät vallittih juuri tä-

män kohtan, ei järvi- libo jogirannan? Toinah sendäh, ku tämä oli hyvä kohtu puolistuakseh vihaniekois Ven'an da Ruočin välizien loputtomien torien aigua. Ongon sit Kinnermy karjalazien annettu nimi? Lopullistu vastavustu Irma Mullozel ei ole:

– Ku ajatellemmo tädä suffiksua, ga se on itämerensuomelaine. Kine-vardalole, sen alguperäle, pahakse miely ei ole löyTTY ni mittumua kunnan sellitysty. Sendäh gu ei löydynyh kunnan vastinehii. Hos minä tiijängi tämän kine-vardalon ezimerkikse aiga suurel alovelhel Pohjas-Ven'al. Yksi tunniettu Kinema-nimine jogi virduau Kargopolin lähäl. Tämä on olluh vahnua matkujogi. Sen kauti matkattih vahnat taibalet. Ga tädägi vie pidäy ajatella da tutkie.

Tiedomiehet vie ei voija sanuo päten, mi on Kinnermy. Toinah konzutahto jällespäi tälle nimele löydyi uskottavua vastinehtu da myö tiijustammo, mi on Kinnermän nimen tagan.

OLGA OGNEVA

Juttu on julkaistu aiemmin tänä kesänä Oma Mua -lehdessä Petroskoissa.

KIRJALLISUUS

Salmilaisten selviytymistarina tallentuu tietokirjoihin

Sama mua, uvvet rannat - Salmilaiset 1948-2018

Julkaistaan Salmi-Säätiön 70-vuotisjuhlan ja Salmi-Seuran 60-vuotisjuhlan yhteydessä lauantaina 27.10.2018 Kuopiossa.
Julkaisija: Salmi-säätiö

Moni siirtokarjalaisten jälkeläinen on kuulut vanhemmiltaan uskomattomia tarinoita evakkoon lähdöstä, elämästä vieraisa nurkissa uusilla asuinpaikkakunnilla, oman kodin rakentamisesta, peltojen rai-vaamisesta...

Ehkäpä mieleen on noussut kysymys: Miksi en kysellyt enempää vanhemmilta ja isovanhemmilta silloin, kun siihen vielä olisi ollut mahdollisuus?

Tällä hetkellä suuret ikäluokat – joihin häthätää voin itsenikin laskea – alkavat olla se viimeinen ikäpolvi, jolla olisi kerrottavaa nuoremmille. Muistimme kantaa sodanjälkeisistä vuosikymmenistä peräti 1950- ja 1960-luvulle, joillakin jopa 1940-luvun viimeisille vuosille.

Siirtokarjalaisten elämä on jatkunut

siitäkin eteenpäin, monine kirjavine vaiheineen.

Teoksen kirjoittajat ovat tutkimusalojensa asiantuntijoita Helsingin, Itä-Suomen, Jyväskylän ja Turun yliopistojen piiristä.

Kirjoitukset perustuvat arkistomateriaaliin, aiempiin tutkimuksiin sekä henkilöhaastatteluihin. Kirjoittajiksi on saatu myös nuorempaa tutkijapolvea, mikä kertoo kiinnostuksesta lähihistoriaan.

Liikkeelle lähdetään jatkosodan päättymisen jälkeisestä tilanteesta: evakoinnista, asuttamisesta, väestökehityksestä, hengellisen elämän (kirkon ja seurakuntien) uudelleen rakentamisesta, kielestäkin ja sen säilymisestä salmilaisessa evakkoyhteisössä.

Monet sopeutumisen kipupisteet saavat kasvot, kun pohditaan esimerkiksi evakkolasten kokemuksia ja tunnemuistoja. Salmilaisista ja heidän jälkeläisistään kasvoi rohkeita osallistujia esimerkiksi kunnalliseen päätöksentekoon. Oli saatava evakoille säälliset elinolot, valtaväestön paikoin nihkeästä suhtautumisesta huolimatta.

Paluu juurillekin on toteutunut, kun

rajat viime vuosikymmeninä ovat avautuneet ja salmilaiset päässeet omin silmin katsomaan, mitä Salmiin tänään kuuluu.

Monelle kolmannen ja neljännen polven salmilaiselle matka vanhempien entisille kotikonnuille on ollut elämys vailla vertaa.

Yhdessä teokset *Rajoil da randamil* (2015) ja *Sama mua, uvvet rannat* (2018) muodostavat tuhdin tietopakettin maamme lähihistorian tutkijoille ja ennen muuta salmilaisille, joiden omien juurien historia on nyt perusteellisesti selvitetty.

Molempien kirjojen kustantaja, Salmi-Säätiö, perustettiin Kuopiossa hotelli Puijonsarvessa vuonna 1948, kun Salmin kunta oli virallisesti lopetettu. Kunnan varoista muodostettiin säätiö, jonka tehtäväksi määriteltiin ”entisten Salmin kuntalaisten ja heidän jälkeläistensä taloudellisen ja henkisen toiminnan tukeminen”.

Säätiön 70-vuotista taivalta juhlitaan nyt Puijonsarvessa 27. lokakuuta. Samalla vietetään myös kymmenen vuotta myöhemmin perustetun Salmi-Seuran 60-vuotisjuhlaa.

Salmi-Säätiön kustantaman teoksen *Sa-*

Partiopoijat oppivat elämää metsäretkillä

Veikko Huotarinen: Hossan pojat. Kertomuksia kolmen partiopojan seikkailuretkistä Kainuun ja Koillismaahan saloilla.

Omakustanne, 169 sivua.
Joensuu 2018.

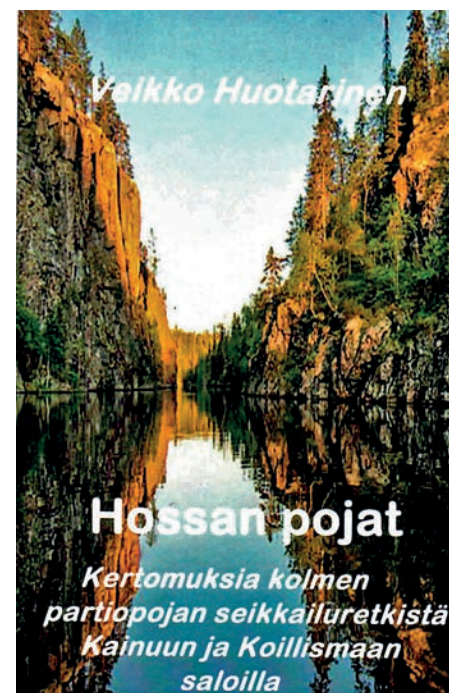
Ahkerä nurmeslainen kirjoittaja **Veikko Huotarinen** on julkaissut tänä vuonna teoksen *Hossan pojat*. Siinä kolme innokasta partiolaispoikaa seikkailee luontoretkillään yhtä lailla heleässä kesässä kuin talven tuiskussa. Tielle osuu niin kommel-

luksia ja vaaranpaikkoja kuin nautinnollisia huippuhetkiäkin.

Hossan pojat on erillisine tarinoineen varsin yhtenäinen kokonaisuus. Vaikuttaa siltä, että Huotarinen on omimmillaan muistellensa pojanpoikien puuhia silloin joskus ennen.

Kirjoittaja heittäytyy tarinoihin ja niiden tapahtumiin syvälle, ja ne tuntuvat kuin eilen olleilta.

Nuorten kaverusten kokemuksista kerrotaan lämmöllä ja ymmärryksellä, ei esimerkiksi liikaa kommentoiden ja analysoiden.

ma mua, uvet rannat lisäksi juhlassa julkaistaan myös Salmi-Seuran 60-vuotishistoriikki *Pagizemmo karjalakse, käymmö pruazniekois da elämmö karjalastu elostu*. Sen on toimittanut **Max Mustapää**.

Juhlan musiikkipitoinen ohjelma toteutetaan osin salmilaisten omalla kielellä eli livvinkarjalaksi. Juhlapuheen pitää professori **Anneli Sarhimaa** Mainzin yliopistosta.

Juhlaa edeltää saman päivän juhlaseminaari ”Salmilaiset Suomea rakentamassa”. Esitelmöitsijöinä on kirjan *Sama mua, uvet rannat* kirjoittajista professori **Tapio Hämynen**, FT **Sari Hirvonen**, FT **Jukka Partanen** ja KT **Eeva Riutamaa**. Seminaari pidetään Kuopion kaupunginkirjastossa kello 10–12.

Lähempiä tietoja juhlapäivän ohjelmasta, kirjojen hinnoista ja ennakkotilauksista antaa Salmi-Säätiön asiamies Mauri Sulku (*mauri.sulku@luukku.com, puh. 0500 554410*). Katso myös *Salmi-Säätiön sivuja* www.salmi-saatio.fi

Ennakkotilaus (voimassa 27.10.2018 saakka) 50 euroa postiennakolla

RAIJA PYÖLI

Kertoja-minä on äänessä, mutta se ei peitä matkatoverien näkökulmia kokonaan alleen.

Kirjoittaja on myös saanut tasapainoon painotukset suomen kirjakielen sekä kainuun ja vienankarjalan murteiden välillä. Tarina etenee puhtaasti kirjakielen voimin, mutta vuorosanoja lausutaan sujuvasti eri murteilla. Suuressa keitossa on siis hyvät mausteet.

Vaikka vähänkin partiolaisretkillä käyneiden on helppo eläytyä laavujen rakentamisiin, eväiden syöntiin ja yllättäviin kokemuksiin luonnossa. Kirjan alussa luki- ja tosin saa hieman odotella, että milloin päästään asiaan.

Suomussalmen Hossa nousi Suomi 100-juhlavuonna yleiseen tietoisuuteen, kun sinne avattiin uusi itsenäisyysvuoden kansallispuisto komein juhlamenoin.

Moni partiolainen on tutustunut noi-

SIRPA MÄNTY

hin jylyihin seutuihin jo vuosikymmeniä sitten ja nyt vahva kiinnostus on herännyt uudelleen.

Kirjan ensimmäisessä luvussa Huotari-
nen tosin muistelee oman perheensä eloa Vienan Karjalassa ja siirtymistä Suomeen. Tietenkin tuossakin osuudessa on kiintoisia säikeitä perheen ulkopuolisille lukijoille, ja toimiihan alku johdantona jatkoon.

Kirjan paras anti on kuitenkin siinä, että se vie lukijansa mukaviin seikkailuihin kainuulaisille salomaille.

AILA-LIISA LAURILA

Hossan maisemat ovat kautta vuosikymmenten olleet suosittuja retkeilykohteita.

Karjalan kielen sanakirjan laatija Raija Koponen

Karjalan kielen sanakirjassa koko työuransa tehnyt filosofian maisteri **Raija Koponen** siirtyi tuonilmaisiiin alkukesän hellepäivänä 11. kesäkuuta viiden ystävänsä saattamana. Hän oli syntynyt 30.11.1939.

Raija Koponen laati sanakirjaa vuosina 1966–2004, ensin toimittajana, sitten toimitussihteerinä ja lopuksi kolmen viimeisen osan päätoimittajana. Vuonna 1976 sanakirjan toimitus siirrettiin Sanakirjasäätiön alaisuudesta silloin perustettuun Kotimaisten kielten (tutkimus)keskukseen, Kotukseen. Toimitukseen Raija oli tullut professori (myöh. akateemikko) **Pertti Virtarannan** kutsusta.

Raijan isän suku oli lähtöisin Salmis-

ta, ja siksi hän sai pro gradu -työn aiheen karjalan kielen alalta. Aihe vei hänet opiskelemaan venäjää Leningradiin vuosiksi 1965–1966. Hän sai Virtarannalta matkalle Uher-nahurin ja tehtäväkseen tallentaa suomen lähisukukieliä Neuvostoliiton

puolella. Nahurin vieminen rajan yli ei ollut itsestäänselvyys. Tallennusväline takavarikoitiin Vainikkalassa, ja Raija joutui käyttämään kaiken venäjän taitonsa saadakseen luvan viedä sen Neuvostoliittoon.

Sitkeys palkittiin: Viipurissa lupa heltisi, ja hän pääsi haastattelemaan etupäässä vepsäläisiä Petroskoihin ja muualle Aunukseen **Aleksandr Barantsevin** opastuksella. Raija muisteli usein, miten hän silloin sai ystävällistä apua myös vepsäntutkija **Maria Zaitsevalta**.

Myöhemminkin Karjalan kielen sanakirjan päätoimittajana Raija Koponen matkasi Venäjälle karjalaisten luo: 1987 Aunukseen, 1989 Kiestinkiin ja Paateneen, Tverin alueelle 1991 ja Aunukseen 1994.

Raija Koponen laati karjalan kielen sanakirjaa vuosina 1966–2004, ensin toimittajana, sitten toimitussihteerinä ja lopuksi kolmen viimeisen osan päätoimittajana.

Mukana 1980- ja 90-luvun matkoilla oli sanakirjan toimituksesta myös **Marja Torikka**, joka sai nauttia kollegansa hyvästä paikallistuntemuksesta ja huolenpidosta. Vuoden 1994 matkalle osallistui lisäksi sanakirjan toimittaja **Leena Joki**, kun koko sanakirjan kolminaisinen toimitus teki yhteisen ikimuistoksen tutkimusretken **Pekka Zaikovin** ja **Tatjana Boikon** toimiessa sikäläisinä oppaina.

Karjalan kielen sanakirjan toimituksessa oli viiden vuosikymmenen aikana koko joukko vaihtuvia työntekijöitä. Kuitenkin lähes 20 viimeistä vuotta ahkeruimme tiiviisti edellä mainitun kolmikön voimin. Rajilla oli vahvin karjalan kielen tuntemus ja päätoimittajana kokonaisvastuu työstä, mutta jokainen sai toimituspalaverissa tasaveroisesti äänensä kuuluviin.

Henki oli hyvä ja leppoisa, ja päämäärä oli selkeä: Sanakirja tehdään valmiiksi!

Raija Kuposella oli päätyönsä ohessa muutama sivuammatti: Venäjän kielen taitoisena Raija toimi 1960- ja 1970-luvuilla matkaoppaana venäläisille ja virolaisille turisteille Suomessa ja suomalaisille Leningradin-matkoilla.

Useana kesänä 1960- ja 1970-luvuilla hän opetti suomen kieltä ulkomaalaisille Savonlinnan ja Lappeenrannan kursseilla. Lukuvuoden 1969–70 Raija oli suomen kielen lehtorin sijaisena Columbian yliopistossa New Yorkissa, ja tuolta jatkuvien Vietnamin sotaa vastustavien mielenosoitusten ajalta riitti kerrottavaa vuosiksi.

Raija oli aktiivinen myös ammattijärjestötoiminnassa. Hän toimi Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen henkilökuntayhdistys ry:n sihteerinä ja luottamusmiehenä, oli perustamassa vuonna 1982 toimintansa aloittanutta Erityiskoulutettujen työttömyyskassaa ja toimi kassan hallituksen puheenjohtajana vuosina 1982–2002.

Raijan harrastuksiin kuuluivat kirjallisuuden ohella teatteri ja musiikki. Hän oli myös kiinnostunut ikoneista ja ortodoksisuudesta, vaikkei koskaan liittynyt kukaan sukunsa kirkkokuntaan.

Rajilla oli vain vähän sukulaisia, loppuaikoina ei ketään läheistä, mutta ystäviä hänellä oli paljon, aina oppikoulu- ja opiskeluvuosista lähtien. Myös työtöve-ruus sveni vuosien myötä ystävydeksi.

MARJA TORIKKA
toimitussihteerinä
LEENA JOKI
toimittajana
Karjalan kielen sanakirja

”Ka kuin muamo oma randa...”

MARTTI MALINEN

Keviäpäivänä 23. oraškuuda Vasilkovan kylästä Tverin aluelta Lihoslavl’an rajonašta tuli igävä viesti, 81 vuodihizena läksi tuahilmah hyvä ristikanža miän armaš tverinkarielane runolija **Stanislav Vasiljevič Tarasov**.

Hiän oli hyvin tunnettu omalla mualla Tverin Karielašša, monissa paikoissa Veniällä, da Šuomešša. Stanislav Vasiljevič kirjutti runoloida karielakši da hormiksi.

Tverissä on painettu hänen runokniiga *Oma randa* (1998, 2008) da moni runokniigua horman kielellä. Tarasovan runoloida jatkuvašti painettih *Karielan šana* 1-eheššä da Petroskoin *Taival*-almanakušša. Hänen starina *Kyynelet* šai palkinnon Petroskoista. Tarasov ylen hyvin ožutti starinašša karielazen naizen hengen viän da šomukšen.

Stanislav Vasiljevič šyndy 18.3.1937, eli pitän elännän, ruodo jegerinä, vardeičči meččie Tverin mualla. Hiän oli lämmin ristikanža, ylen šuačči omua randua. Armahin paikka hänellä varoin oli Vasilkovan kyläne Medvedičča-joven rannalla. Hänen kodi, kumbazešša hiän eli kymmenie vuožie, kaččou aivin jogeh päin. Talon ovi oli kahalleh nagole kaikilla varoin, ket tul dih hänen luoh.

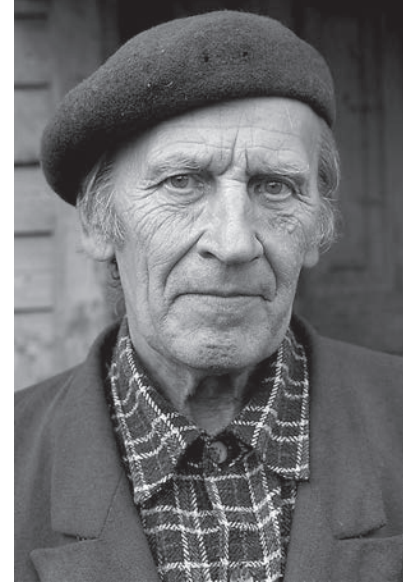
Emändä **Taisija Ivanovna** juotti gostie čuajulla, izändä mielelläni lugi omie runoloida. Tarasov oli lyyriinen runolija, kirjutti hyvie runoloida lapšilla varoin.

Runouden piäteemana oli karielan kylän eländä. Hänen runoloissa kuuluu huoli da kibu nygyzen kylän kohtalošta:

”Kylä, muin kyläne, siivoine tukkane, kuudoma kaččou šiun ikkunoih vanhazih. Kyl’migo? Kellisty ikkunan kukkane? Varauttau, kuivau täh aigazeh pahazeh.”

Tarasovan luoh kävi äijä tverinkarielazie, kumbazilla tahotti paissa eländäh näh, löydiä vaštaukšet omih kyžymykših.

Tuli gost’ua Moskušta, Virošta, äijä

Tverinkarielane runolija Stanislav Vasiljevič Tarasov eli pitän elännän.

gost’ua kävi Šuomešta: turistoida da tunnettu ristikanžoida, kuin Šuomen arhijepiskoppa **Leo**, kinon ohjuaja **Arvo Alhroos** da muida.

Stanislav Vasiljevič kergii luadie aijan hyvyttä omalla rahvahalla. Parašta oli uunen časoun’an rakendamine šillä paikalla, missä šeizo ennen jygienä aigana tuhottu kylän vanha časoun’a. Mulloin kežällä Šuomen arhijepiskoppa Leo toi lahjakši kellon, kumbazen hiän toivotti Tarasovalla, konža kävi Vasilkovalla da nägi, kun sroitah časovn’ua.

Loppumatta laulau omua virtä Medvedičča, kuuluu časoun’an kellon iäni karielazešša Vasilkovan kyläzešša. Ijäksi jiyä miän muistoh karielan kielen puolistaja, lahjakaš tverinkarielane runolija Stanislav Vasiljevi Tarasov, hänen runot, hänen unohtamatomat šanat:

*Ka kuin muamo – oma randa,
olgupiällä – ruavon kiät.
Oma kieli, meččä, kando –
missä armahembua niät!*

LJ’UDMILA GROMOVA
Karielan šana lehen redaktora
Tveri

UUTISET

LEA TSERNI-PUITTINEN

Antti Holopainen ja muut Kalevala-kävelyn osallistujat juhlivat Haukkasaassa.

Kalevala-kävely juhli Repolan Haukkasaassa

Kymmenkunta suomalaista ylitti rajan Lieksan Inarin tilapäisen rajanylityspaikan kautta osallistuakseen vuoden Via Kalevala -kävelytempaukseen heinäkuun alussa. Matkalla yritettiin liikkua samoja polkuja pitkin, joilla **Elias Lönnrot** kävi aikoinaan keräämässä runoja Repolan seudulta. Rajan ylityksessä olivat mukana myös moskovalaiset Trajektorijan-säätiön edustajat

Konstantin Petrov ja **Mihail Jurik**. Kaksikko on ollut järjestämässä Haukkasaaren kyläjuhlaa viime vuosina.

Antti Holopaisen vetämä Via Kalevala -hanke käynnistyi kolme vuotta sitten. Hankkeen tarkoitus on tehdä tunnetuiksi Elias Lönnrotin runonkeruumatkoja ja kehittää niiden pohjalle Suomen ja Venäjän rajan yli kulkevia kansainvälisiä reit-

tejä. Hankkeen osallistujat ovat vaeltaneet Lönnrotin jäljillä kummankin valtakunnan puolella, mutta osallistujien joukossa on tähän mennessä ollut venäläisiä hyvin vähän.

Hankkeen uusista ideoista on tarkoitus keskustella Savonlinnan Suomalais-venäläisessä kulttuurifoorumissa syyskuun lopussa.

Yrittäjä alkoi tehdä kvassia eli leipäkaljaa

Karjalan Sanomat kertoi heinäkuussa Uudessa-Vilkassa asuvasta **Artjom Martynovista**, joka on ryhtynyt valmistamaan perinteistä janojuomaa eli kvassia. Kotikaljamaiseen juomaan on tutustunut moni Venäjällä matkailut suomalaisenkin.

Menneinä aikoina jokaisella sikäläisellä perheenmännällä oli oma resepti kvassin eli leipäkaljan valmistamiseen. Alkoholiasia ei yleensä ole, mutta joskus on voinut olla hiukkanen. Valmistusaineiksi tarvitaan muun muassa ruisleipää.

– Jouduin tuhmaamaan monta tuhatta litraa vettä ennen kuin korppukaljan mausta tuli toivottu, yksityisyrittäjä Artjom Martynov kertoo *Karjalan Sanomissa*.

Martynov ei käytä leipäkaljan valmistukseen teollisuushiiivaa. Hän valmistaa juomansa ruiskorpuista ja ostaa Krasnodarin aluepiirissä tuotettua kukkahunajaa. Vesi on paikallista porakaivovettä. Leipäkaljan käyminen kestää neljä päivää. Tummavärinen kalja saadaan ruskeiksi paahdetuista korpuista. Juoma on luomutuote.

Leipäkaljan tuotanto on suurimmillaan kesäaikaan, jolloin valmistuu 2 500–3 000 litraa juomaa kuukaudessa. Karjalassa leipäkaljan menekki riippuu paljolti säästä. Viileällä säällä kuluttajat ostavat mieluummin muita virvoitusjuomia.

Uhtualaiskyökkäri sijoittui kärkeen venäläiskisassa

Uhtualainen kyykkätaituri **Žanna Tikkanen** on jälleen menestynyt kesän kyykkäkilpailuissa Venäjällä. Hän osallistui Venäjän IV avoimiin kyykkäkilpailuihin Cerepovetsissa 28.–29. heinäkuuta.

Joukkuekilpailussa Žanna Tikkanen voitti ja tuli toiseksi yhdessä uhtualaisen **Vera Ivanovan** kanssa.

Henkilökohtaisessa kilpailussa Žanna Tikkanen sijoittui niin ikään toiseksi.

UUTISET

Munavoi sai eurooppalaisen patentin

Suomalainen yritys Munax Oy on saanut Laitilan Kanatarhan Munavoille Euroopan laajuisen patentin. Munavoi on liitetty kiinteäksi osaksi karjalampiirakoiden syömistä.

– Patentin myöntäminen edistää myös vientimarkkinoita. Meidän Munavoi säilyy neljä viikkoa ilman säilöntäaineita, kun itse valmistettu munavoi säilyy muutaman päivän, kertoo Munax Oy:n toimitusjohtaja **Janne Torikka**.

Heti valmis Laitilan Kanatarhan Munavoi sisältää suomalaisia raaka-aineita: kananmunaa ja laktoositonta voita. Tuote on täysin säilöntäaineeton.

Viime vuosien investointien myötä Munaxin tuotantotiloissa on Euroopan moderneimmat ja nykyaikaisimmat kananmunakäsittelykoneet ja -laitteet. Laitteilla pakataan kananmunia ja valmistetaan uusia kananmunavalmisteita.

Uutuustuotteita myydään niin kotimaan kuin ulkomaan markkinoilla. Munavoita syödään myös Virossa.

Munax Oy on Laitilassa toimiva täyden palvelun kananmunatalo. Vuonna 2003 perustettu Munax on noussut kasvavaksi ja kehittyneeksi elintarvikkeyritykseksi.

Vuonna 2017 Munaxin liikevaihto oli 38 miljoonaa euroa.

Laatokan rannan tie on yksi kauneimmista

Venäläinen Tvil.ru-matkapalvelu on nimennyt Laatokan rannalla kulkevan Aunuksen ja Sortavalan välisen tien yhdeksi Venäjän viidestä kauneimmasta autoreitistä.

Reitti on päässyt kolmannelle sijalle listalla. Kaunis tie kulkee Laatokan pohjoisrannan vuonoja ja luotoja seurailen.

Listan ensimmäiselle sijalle pääsi Uralilla kulkeva autoreitti, toisella sijalla on Altain aluepiirin tie.

Arvo Tuominen kuvasi Vienan tarunhohtoa

Karjalassa ahkerasti liikkunut suomalainen tv-toimittaja **Arvo Tuominen** kiersi seurueineen kesä–heinäkuun vaihteessa kuvausmatkalla Vienan Karjalassa.

Reitti kulki melko pitkän kierroksen välillä Kostamus, Vuokkiniemi, Kiskis-kukkulat, Kalevala, Paanajärvi, Kemi, Solovetsk, Belomorsk, Sumposad, Jyskyjärvi ja Rukajärvi.

Ohjelmaan kuului vierailu Mobergin talon etnokulttuurikeskuksessa Uhtualla ja luonnollisesti myös tapaaminen venehjärveläisen **Santeri Lesosen** kanssa.

Yksi matkan paikallisista oppaista oli Karjalan radion toimittaja **Arto Rinne**.

Luvassa on tunnin mittainen tv-dokumentti *Tarunhohtoinen Viena*. Ylen kanava TV1 on luvannut lähettää sen katsojien nähtäväksi loppuvuodesta tänä vuonna. Lisäksi Tuomiselta on tulossa julki kirja *Karjala – koko tarina*.

Kirjassa liikutaan maantieteellisesti Karjalankannakselta Vienan Karjalaan. Eteen avautuu upeita maisemia, hauskoja anekdootteja, sotien seuraamuksia, konnia, sankareita, sekä rappiota että loistoa.

ARVO TUOMINEN

Toimittajat Arvo Tuominen ja Arto Rinne kävivät kuvausryhmän kanssa muun muassa Santeri ja Nina Lesosen luona Venehjärvellä.

Karjalan Kielen Kodi täytti kuusi vuotta

Karjalan Kielen Kodi juhli kuusivuotispäiväänsä heinäkuun lopulla Vieljärvellä Karjalan tasavallassa. Se jätti tällä kertaa perinteiset tanssit ja laulut pois ohjelmasta ja järjesti sen sijaan muun muassa paneelikeskustelun, jossa puhuttiin karjalan kielen asemasta.

Paneelin juonsi tv-toimittaja **Olga Ogneva** ja siihen osallistuivat **Natalja Antonova**, **Jelena Ruppjjeva**, **Vladimir Lukin** ja **Martti Penttonen**. Keskustelijat antoivat yleisölle vinkkejä, miten kieltä

voi elvyttää. Heidän mukaansa sitä pitää puhua joka päivä vähintään kymmenen minuuttia.

Lisäksi sitä pitää lukea ja kirjoittaa internetissä, jos suinkin osaa.

Karjalan Kielen Kodin johtaja, opettaja **Nina Barmina** piti karjalan pikakurssin ja Natalja Antonova Vedrei nivel -voimistelutuokion.

Barmina kertoi myös, miten talo on nostettu pystyyn pääasiassa lahjoitusvaroin, noin yhdeksällä miljoonalla ruplalla.

Kielipesän ohjaajat **Lubov' Popova** ja **Galina Markova** leikkivät juhlaan osallistuneita lapsia.

Myös kuopiolainen **Martti Penttonen** esitteli robotti- ja ohjelmointikerhoa, jota hän vetää Karjalan Kielen Kodissa.

TIETONIEKKA

Tunnetko, tiedätkö vai oletko peräti tietoniekka?

Karjalan Heimon tietovisa testaa tällä kertaa lukijoiden tietoja karjalaisten paikanimien venäläisversioista.

1. Mikä paikka suomeksi on Vojnitsa?

- a. Voijärvi
- b. Vuokkiniemi
- c. Vuoninen

2. ... Sudnozero?

- a. Venehjärvi
- b. Summa
- c. Suistamo

3. ... Voknavolok?

- a. Vuosalmi
- b. Värtsilä
- c. Vuokkiniemi

4. ... Ledmozero?

- a. Luvajärvi
- b. Lietmajärvi
- c. Loimola

5. ... Panozero?

- a. Paakkola
- b. Perkjärvi
- c. Paanajärvi

6. ... Kotkozero?

- a. Kotkatjärvi
- b. Kontupohja
- c. Koskijärvi

7. ... Jemeljanovka?

- a. Jehkilä
- b. Jyskyjärvi
- c. Omelia

8. ... Medvezhegorsk?

- a. Karhula
- b. Karhumäki
- c. Koirala

Tietoniekkan vastaukset:
1.c, 2.a, 3.c, 4.b, 5.c, 6.a, 7.c, 8.b.

Uhtua. Uhtua-seuran kesämatkalla Vienan Karjalassa olleet hallituksen edustajat Kari Kemppinen (vas.), Juhani Riutta, Reijo Sihvonen ja Tanja Lasaroff luovuttivat sisarjärjestönsä Uhtu-seuran puheenjohtajalle Valentina Kovalenkolle laatan, joka juhlistaa seurojen yhteistyötä. Uhtu-seura on kansalaisjärjestö, joka on toiminut Kalevalassa (Uhtualla) vuodesta 2000.

Sastamala. Täyttä työtä – Akateemikko Pertti Virtarannan satavuotismuisto -teos julkistettiin Vanhan kirjallisuuden päivillä Sastamalassa 30. kesäkuuta. Kirjailija ja kustannusliike Warelian perustaja Marko Vesterbacka haastatteli kirjan toimittajia, Jaakko Yli-Paavolaa ja Marja Torikkaa sekä isäänsä muistellutta Kirsti Virtarantaa Sylvään koulun juhlasalissa.

Vuoninen. Kylän uusimmaksi pysähdyspaikaksi on avautunut pieni kylämuseo. Museossa on vanhoja käyttöesineitä ja laitteita radio-levysoittimesta ompelukoneeseen sekä seinälle ripustettuna Alma Tervonen-Sapošnikovan (kuva) piirtämä kartta kylässä aikoinaan sijainneista taloista. Alman lisäksi museosta huolehtii hänen tyttärensä Valentina Noskova.

AILA-LIISA LAURILA

AILA-LIISA LAURILA

Tampere. Anne-Mari Kivimäki ryhmineen ja Arto Rinne Sattumatovereineen avasivat kesäkuussa pidetyn Pispalan Sottiisin esiintymisellään Osmonpuiston lavalla Tampereella. Ohjelmisto piti sisällään sopivan sekoituksen molempien musiikkia. Suistamon Sähköllä ja Sattumalla oli useita yhteisesiintymisiä kesän aikana Suomessa ja Karjalan tasavallassa.

AILA-LIISA LAURILA

VITALI NIKULIN

Vuokkiniemi.

Vanha mm. Väinölääsätiön omistuksessa ollut 14-paikkainen Elias-kirkkovene on kunnostettu, tervattu ja varustettu pelastusliivein Vuokkiniemessä. Vuokkiniemi-seuran Seppo Kannelsuo, Irma Lahti ja Tuula Takamäki luovuttivat veneen kylätalon käyttöön Iljan päivän pruasniekassa. Veneen airon vastaanotti kylätalon johtaja Julia Filippova. Venettä voi vuokrata.

AILA-LIISA LAURILA

AILA-LIISA LAURILA

Uhtua. Kalevalassa eli Uhtualla sodan aikana tuhoutuneen apostoleille Pietari ja Paavali pyhitetyn temppelin paikalle rakennettu uusi kirkko valmistui tasan 20 vuotta sitten Uhtua-seuran järjestämällä tuella. Petroskoin ja Karjalan piispa Manuil vihki kirkon 25. lokakuuta. Tänäkin kesänä kirkossa ja pihamaalla juhlittiin Petrun päivän pruasniekkaa.

HALLITUKSEN UUTISET

Pakolaisuus on lähihistoriaa, jota kannattaa kerätä talteen

Seija Jalagin kertoi Oulussa Heimopäivillä, että Karjalan Sivistysseura ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkisto käynnistävät syksyllä keruun, jolla kerätään tietoa pakolaisuudesta ja sen vaikutuksista.

Pakolaisuus ja maahanmuuttokysymykset ovat tälläkin hetkellä akuutteja Suomessa ja koko Euroopassa.

Vuonna 2015 Suomeen tuli paljon turvapaikanhakijoita, jotka ovat kohdanneet täällä myös vihamielisyyttä ja suoranaista rasismia. Samankaltainen vastaanotto ei ollut vieras myöskään sadan vuoden takaisille kymmenille tuhansille heimopakolaisille eikä heille, jotka pakenivat jatkosodan loppuvaiheessa Suomen miehittämiltä alueilta.

Seija Jalagin, Eila Stepanova ja **Senni Timonen** laativat yhdessä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran asiantuntijoiden kanssa SKS:n kautta toteutettavan keruun, jolla haetaan tietoa pakolaisuudesta ja sen vaikutuksista yksilöille, perheissä ja suvuissa.

Lopulliset tiedonkeruukysymykset ovat vielä viimeistelemättä, mutta ne tulevat koskemaan esimerkiksi Suomeen asettumista ja kotoutumista, yhteyksiä entisiin kotipaikkoihin ja sukulaisiin, jotka jäivät taakse, elämään jäänyttä karjalaista kulttuuria (kuten uskonto, perinteet, kieli, vaatteet, ruoka, muut tavat tai tavarat), sitä miten pakolaisuudesta on perheessä ja suvussa kerrottu ja puhuttu tai mistä perheessä ei mahdollisesti puhuttu ja miten tämä myöhemmin ilmeni, ja kokemuksia uuteen maahan ja suomalaiseen yhteiskuntaan asettumisesta.

Dosentti Seija Jalagin johtaa Suomen Akatemian rahoitta-

maa projektia Tunnustuksia: Pakolaisuuden hankalat tarinat ja muistamisen kulttuurit, jossa tutkitaan monitieteisesti Suomeen liittyvää sotapakolaisuutta toisen maailmansodan yhteydessä.

Tutkija Eila Stepanova puolestaan johtaa Helsingin yliopiston hanketta karjalaisten pakolaisten, evakoiden ja maahanmuuttajien ja heidän jälkeläistensä menetyksen kokemuksia sekä karjalaisuuden ilmenemistä Suomessa viimeisen sadan vuoden aikana.

Keruu käynnistyy myöhemmin syksyllä ja kestää muutaman kuukauden. Keruu toteutetaan sähköisesti ja sen tavoitteena on koota vapaamuotoista kerrontaa kirjallisessa muodossa tai äänitteinä, ja myös valokuvia tai muuta aineistoa voi liittää mukaan.

Keruuun tuloksia hyödynnetään muun muassa Jalagin ja Stepanovan hankkeissa. Kertomuksia voidaan tekijöiden luvalla julkaista niin *Karjalan Heimossa* kuin muillakin foorumeilla.

Keruuista ja sen aikatauluista kerrotaan tarkemmin seuran nettisivuilla ja Facebookissa.

Karjalan Sivistysseura perusti 110-vuotisjuhlavuonnaan pro gradu-kilpailun. Kilpailu on taas parhaillaan käynnissä ja tutkielman jättöaika jatkuu syyskuun loppuun saakka. Tutkielman tulee olla hyväksytty syyslukukaudella 2016 tai sen jälkeen ja sen tulee olla Karjalaa ja karjalaisuutta (ensisijaisesti Vienan, Aunuksen ja Raja-Karjalan alueita) käsittelevä ylemmän korkeakoulututkimuksen opinnäytetyö (pro gradu -tutkielma, diplomityö).

Tutkielman tieteenalaa ei ole rajoitettu, ja työ voi käsitellä kieltä, kulttuuria, historiaa, yhteiskuntaa, politiikkaa, luontoa, taloutta tai muulla tavoin alueen elämää ja toimintaa. Palkintoa myönnettäessä kiinnitetään huomiota työn muiden ansioiden ohella sen merkitykseen ja kiinnostavuuteen. Toiveena on, että palkinnon saaja laatii työtään esittelevän artikkelin seuran lehteen *Karjalan Heimoon*.

Palkintosumma on 2 000 €. Lisätietoja hallituksen jäsen Pekka Pamilolta pekka.pamilo@helsinki.fi.

HEIMOPÄIVÄT YHDISTÄÄ

Viime syksyn KSS:n tiloissa pidetyn Arhippainen-Loskin sukutapaamisen johdosta ja Heimopäivillä tavattujen uusien sukulaisten innoittamina päätimme järjestää uuden Arhippainen-Loskin tapaamisen

lauantaina 8.9.2018 Tampereella klo 11-17.

Paikka on Länsilinjat Oy
Patamäenkatu 6, 33900 Tampere
Junalla/bussilla tulevat pääsevät
Sarankulmaan bussilla n:o 11. Päätepyssäkki.

Ohjelmassa on Leena Arhippaisen kirjaesittely, keskustelua ja tutustumista toisiimme sekä kiertojelu Tampereella. Lounas omakustannushintaan kokouspaikalla.

Tarkempia tietoja antavat Kirsti Forsbom (kirstih.forsbom(at)gmail.com) 050 567 8808 ja Heli Iso-Markku (heli.iso-markku(at)elisanet.fi) 045 317 3715. Ilmoittautuminen 27.8.mennessä Kirstille tai Helille.

Tervetuloa!

LAUKUNKANTAJAT

ELOKUU 2018

Ylitse rajain

Natalja Antonova on syntynyt Vieljärvellä, vanhemmat ovat kotoisin Aunuksen alueelta, äiti Suureltamäeltä ja isä Ruokoskelta. Natalja on puhunut kotikielensä karjalan Vitelen alamurretta, käynyt kotikylässä koulunsa ja opiskellut karjalaa ja suomea Petroskoin yliopiston itämerensuomalaisen kielten ja kulttuurien tiedekunnassa, joka sittemmin sulautettiin osaksi filologista tiedekuntaa.

Natalja ja uhtualaisjuurinen **Eeva-Kaisa Linna** pitivät karjalan kielen pajaa Kouvolassa Karjalan Liiton kesäpäivillä. Aikaa liikenä myös jutusteluun.

Natalja on kansalaisjärjestöaktiivi ja useiden neuvottelukuntien jäsen, mukana kaikkiaan lähes kymmenessä eri organisaatiossa, mukaan lukien sekä lakkautettu Nuori Karjala että sen työtä jatkamaan perustettu, samaa nimeä kantava järjestö. Sen tehtäväksi on määritelty ”kantakansojen ja kansallisten vähemmistöjen välisen yhteistyön kehittäminen Pohjoismaissa ja Luoteis-Venäjällä”.

Nuori Karjala tunnetaan Suomessa ennen kaikkea nukketatteri Čičiliuškun toiminnasta. Karjalan kielen professori **Pekka Zaikov** perusti sen vuonna 2006 eläväksi foorumiksi yliopiston karjalan kielen opiskelijoille ja sieltä valmistuneille nuorille, yliopiston päästökkäille. Natalja oli kymmenen vuotta teatterin kieliassiantuntija, kääntäjä, kielenhuoltaja, näyttelijä ja kiertueiden järjestäjä. Teatteri järjesti takavuosina kiertueita ympäri Karjalan tasavaltaa ja vieraili useita kertoja Suomessa. Nyt aikoinaan aktiivinen ikäryhmä on kasvanut ja kunkin elämään on tullut muuta. Teatterin toiminta on hiipunut.

EKL Olet niin Karjalan Rahvahan Kerähmön valtuutettujen neuvoston, karjaisten, vepsäläisten ja suomalaisten neuvoston kuin myös suomalais-ugrilaisen maailmankongressin konsultatiivisen komitean jäsen. Teet näissä elimissä paljon yhteistyötä **Tatjana Kleerovan**, tunnetun karjalaisvaikuttajan kanssa. Olet myös kielipesätoiminnan asiantuntija ja johdit muutaman vuoden ajan Suomi-Venäjä-Seuran varhaiskasvatushanketta kaikkiaan 11 alueella, joissa avustit saamaan aikaan kielipesiä ja kielikylpyjä lastentarhoihin sekä aktivoit kielellistä toimintaa lasten ja perheiden parissa.

NA Kerähmö on perustamistaan lähtien eli jo yli 25 vuotta tehnyt työtä Karjalan tasavallassa lainsäädännön muuttamiseksi, tavoitteena saada karjalan kielelle virallinen status. Ilmapiiiri muutokselle on ajoittain varsin suopea, mutta tarvittavan lakimuutoksen aikaansaaminen ei ole kovin yksinkertaista. Nyt suurin huoli on kansallisten kielten opetukseen kohdistuvat lakimuutokset, joiden myötä Venäjän kansallisia kieliä opetettaisiin vapaaehtoisina valinnaisen oppiaineen sijaan.

Karjaisten, vepsäläisten ja suomalaisten neuvosto toimii Karjalan tasavallan päämiehen alaisuudessa. Tehtävämme on edistää itämerensuomalaisia kieliä ja niiden asemaa yhteiskunnassamme. On merkittävää, että näiden kansojen edustajat saavat neuvoston kautta kertoa huoliaan omalla suullaan suoraan päämiehelle.

Eeva-Kaisa Linna ja Natalja Antonova keskustelivat karjalan kielestä.

EKL Venäjän Karjalassa on tehty mittavaa työtä niin viennankarjalan kuin livvinkarjalan kehittämiseksi, näiden murteiden normittaminen käynnistyi 1990-luvun alkupuolella. On ortografiat, kieliopit, sanakirjat, oppikirjoja niin kouluopetukseen kuin aikuisten kurssitukseen, yliopisto-opetusta, ja molemmilla murteilla julkaistaan runsaasti. *Oma Mua* -lehti, joka ilmestyy viikoittain, on hyvä esimerkki siitä, miten kaksi murretta mahtuu hyvin samaan viikkajulkaisuun.

NA Saamme suuresti kiittää Pekka Zaikovia ja **Ljudmila Markianovaa** siitä, että meillä on nyt kaksi vahvaa kirjakieltä. Kehittämistyön alussa käytiin voimakasta keskustelua siitä, mitä pitäisi kehittää, mutta onneksenne näitä molempia murteita ryhdyttiin voimallisesti edistämään. Paineita yhteen kirjakieleen ei ole, nykyinen tilanne koetaan rikkautena. Kieli muuttuu ajassa ja siihen tulee jatkuvasti uusia sanoja. Meillä tämä uudistamistyö kuuluu päämiehen alaisuudessa toimivalle termikomitealle, joka vastaa sanastojen kehittämisestä ja uudissanojen hyväksymisestä.

Karjalan kielen taidon kehittymisen pitäisi alkaa jo pienistä lapsista. Meillä Vieljärvellä toimii Karjalan Kielen Kodissa nyt tasavallan ainoa kielipesä jo toista vuotta. Vuoden aikana parikymmentä lapsiperhettä on pyrkinyt tänne, mutta tilat eivät mahdollista nykyistä yhdeksää lasta suurempaa ryhmää. Noudatamme itse laatimaamme kielipesäohjelmaa, joka ei suu-restikaan poikkea federaatiotasolla määritellystä opetusohjelmasta. Kielipesä, jossa lapsille puhutaan vain karjalaa, toimii mainiona ympäristönä ja laboratoriona Kodin, Sivistysseuran ja Mainzin yliopiston yhteiselle *Luaži algu karjalakse* -hankkeelle, jossa kehitetään opas, esitteitä ja oppimateriaaleja karjalan kielen varhaisen vaiheen opetukseen. Tarvetta hankkeelle ja sen tuottamille materiaaleille on myös Suomen puolella. Hankkeen yllärajaisuus toteutuu monella tavalla, yhteistyötä tehdään niin maarajan kuin murrerajojen yli.

Tällä palstalla keskustellaan Karjalan Sivistysseuraa lähellä olevista asioista.

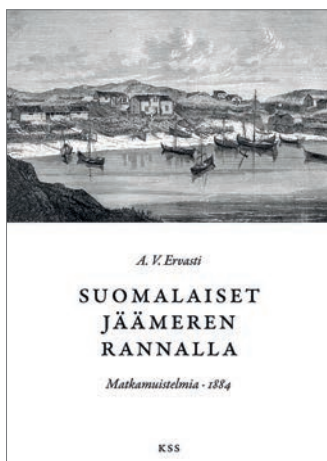
Uutuuksia KSS:n kirjakaupassa

Jeremejev-Räihä: ihminen, perhe ja politiikka Karjalan raja-alueella 1900-luvun alussa

Kirjeet ja päiväkirjamerkinnot valottavat nuoren karjalaisen avioparin Anna ja Vasili Jeremejev-Räihän elämää 1900-luvun alun dramaattisten tapahtumien keskellä.

Hinta 20 €

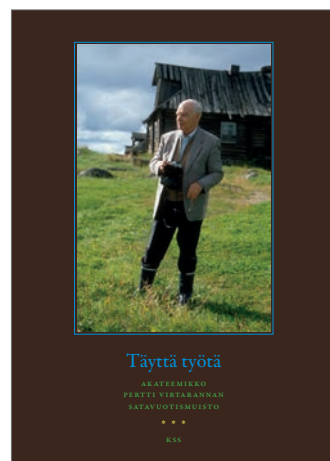

A. V. Ervasti: Suomalaiset Jäämeren rannalla - Matka- muistelmia 1884

Oululaisen lehtimiehen A. V. Ervastian matkakirja kertoo suomalaisten ja karjalaisten elämästä Kuolan niemimaan ja Ruijan rannoilla.

Uudelleenjulkaisussa professori Pekka Laaksosen alkusanat.

Hinta 30 €

Täyttä työtä - Akateemikko Pertti Virtarannan satavuotismuisto

Läheiset muistelevat suomen murteita ja sukukieliä tutkineen Pertti Virtarannan elämää ja työtä. Toimittaneet Marja Torikka ja Jaakko Yli-Paavola.

Hinta 28 €

Pekka Vaara: Viena 1918 - Kun maailmansota tuli Karjalaan

Levottoman vuoden 1918 tapahtumat paikallisessa ja valtiollisessa politiikassa, maailmansodan loppuvaiheen suurvaltastrategioissa ja Vienen salokyliä ihmisten mielissä.

Hinta 32 €

Nipputarjouksena kaikki A.V. Ervastian Karjala-kirjat hintaan 50 €

1. Muistelmia matkalta Venäjän Karjalassa kesällä 1879
2. Suomalaiset Jäämeren rannalla - Matkamuitelmia 1884
3. Ahma - Kertomus unohtuneitten maasta

Tarkemmat kuvaukset kirjoista ja tilaukset <http://www.karjalansivistysseura.fi/kauppa/>
Tilaukset myös sähköpostilla toimisto@karjalansivistysseura.fi
tai soittamalla numerosta 050 5055531